

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Fotbalové chuligánství jako způsob trávení volného času

Football hooliganism as a way to spend spare time

Vedoucí práce:

prof. PhDr. et RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Autor:

Eva Zemanová

Praha 2010

Anotace

Bakalářská práce „fotbalové chuligánství jako způsob trávení volného času“ je členěna na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se nejprve stručně věnuji obecnému charakteru fotbalového dění. V další kapitole jsou popsáni jednotliví návštěvníci fotbalového utkání.. Poté se zabývám specifiky subkultury hooligans. Další kapitola nese název „Násilí a extremismus mezi Hooligans“. V této kapitole jsou popsány přípravy bitek mezi chuligány a možné příčiny diváckého násilí a extremismu. Dále práce představuje náhled do historického vývoje hooligans v České republice. Závěr teoretické části je věnován kapitole „Volný čas“ a kapitole „ Sociální patologie“. Obě tyto kapitoly nastiňují vztah mezi nadbytkem nevyplněného volného času a fotbalovým chuligánstvím. Praktická část se skládá ze dvou na sebe navazujících částí, kdy první část je věnována dotazníkovému šetření a druhá část rozhovoru s odborníkem na divácké násilí z Ministerstva vnitra ČR.

Annotation

This thesis named „ Football hooliganism as a way to spend spare time” is divided in theoretical and practical part. In the theoretical part I briefly attend to general football events at first. In the next chapter there are individual visitors of football game described. Then I am concerned with specifics of hooligan’s subculture. Next chapter is named „Violence and extremisms among hooligans“. In this chapter there are described arrangements of skirmish among hooligans and possible reasons of spectator violence and extremisms. Next, the thesis introduces a preview into historical evolution of hooliganisms in Czech Republic. The conclusion of this thesis is devoted to a chapter named „Spare time” and a chapter named “Social pathology”. Both chapters outline a relation between abundance of unfilled spare time and football hooliganism. The practical part consists of 2 parts built on each other, when the first one is about survey and the second part is about conversation with a specialist for spectator violence, who works for Czech Interior Ministry.

Klíčová slova

Fotbalové chuligánství, extremismus, volný čas, sociální patologie, násilí, subkultura Hooligans

Keywords

Football hooliganism, extremism, spare time, social pathology, violence, subculture of Hooligans

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Fotbalové chuligánství jako způsob trávení volného času“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.“

V Praze dne

.....

Eva Zemanová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Prof. PhDr. RNDr. Marii Vágnerové za ochotu a cenné rady při vedení mé bakalářské práci. Dále patří mé poděkování Mgr. Markovi Suchánkovi z Odboru prevence kriminality MV ČR, který mi poskytl rozhovor a mnoho cenných materiálů k dané problematice.

Obsah :

Úvod	8
1. Obecná charakteristika fotbalového dění.....	9
1.1 Sportovní a fotbalové diváctví.....	9
1.2 Historie fotbalového násilí	9
2. Vymezení fotbalového chuligánství.....	10
2.1 Fotbalový divák.....	11
2.2 Fotbalový fanoušek	12
3. Subkultura hooligans.....	12
3.1 Sociální struktura skupiny fotbalových chuligánů.....	13
3.2 Vliv médií na skupinu fotbalových chuligánů.....	15
4. Násilí a extremismus mezi hooligans.....	16
4.1 Rasistické projevy na fotbalových stadionech.....	16
4.2 Psychologický a sociologický výklad fotbalového násilí	18
4.3 Násilí nejen při fotbale	18
5. Historický vývoj hooligans v ČR	19
6. Volný čas	21
6.1 Nebezpečí volného času	22
6.2 Vliv rodiny na trávení volného času.....	23
6.3 Vliv vrstevnické skupiny na trávení volného času	24
6.4 Volný čas fotbalových chuligánů	25
7. Sociální patologie a sociálně patologické jevy	25
8. Průzkum využití volného času a názoru na divácké násilí mezi chlapci věkové skupiny 15-22 let.	27
8.1 Použitá metodika	27
8.2 Proces šetření.....	27
8.3 Popis zkoumané skupiny	28
9. Přehled výsledků šetření a jejich interpretace	29
9.1 Dotazník	29

9.2	Rozhovor	43
9.3	Ověření výzkumných předpokladů.....	46
10.	Boj proti diváckému násilí na evropské úrovni	47
10.1	Preventivní programy v oblasti boje proti diváckému násilí.	48
10.2	Preventivní programy v oblasti práce s fotbalovými chuligány na území České Republiky.....	48
	Závěr	50
	Seznam literatury a použitých zdrojů.....	51
	Přílohy.....	53

Úvod

Problematika fotbalového chuligánství jako sociální patologie, je současně nejen aktuální, ale zároveň i obtížně řešitelnou otázkou sociální pedagogiky. Práce odborníků, preventistů i policie v této oblasti, se nezdá jako boj s větrnými mlýna Dona Quijota. Jen s tím rozdílem, že v tomto případě je nebezpečí tohoto jevu mnohem více reálné. I přes zoufalou snahu odborníků, zaměřující se na eliminaci násilí na fotbalových stadionech, tohoto nežádoucího projevu silně přibývá. Velkým problémem je také fakt, že se jeho forma stále mění a tak je stále obtížnější se tomuto „trendu“ přizpůsobit a vytvořit účinnou strategii pro jeho řešení.

Ve své práci se chci věnovat méně obvyklému pohledu na problematiku diváckého násilí. Snažím se nalézt odpověď na otázku, co vede mládež, především tedy muže, k naplnění svého volného času řaděním na stadionu či mimo něj, působení násilí na majetku či jiných osobách a v neposlední řadě k bitkám s chlapci stejného či podobného věku. Stručně řečeno, co vede mladého muže k rozhodnutí s k naplnění volného času fotbalovým chuligánstvím. Ač by se mohlo zdát, že volný čas s fotbalovým chuligánstvím nijak nesouvisí, jeho vliv na tuto problematiku není nikterak zanedbatelný. To se snažím ozřejmit nejen v teoretické části na podkladě odborné literatury, ale také podpořit zjištěním ve výzkumu části praktické.

Cílem mé práce je tedy upozornit na možné vazby mezi oblastí volného času a fotbalovým chuligánstvím, identifikovat relevantní vlivy podílející se na vzniku a rozvoji sociální patologie, kterou se fotbalové násilí bezesporu stalo a popsat subkulturu hooligans.

V první části chci nejprve vymezit základní terminologii problematiky fotbalového chuligánství a obvyklé příčiny vzniku tohoto jevu. Dále v práci hlouběji popisují subkulturu hooligans, její zvyky, projevy a hodnoty. Konec teoretické části zahrnuje kapitoly věnující se volnému času a sociální patologii.

Praktická část nabízí vyhodnocení dotazníkového šetření, rozhovor s odborníkem na divácké násilí z Ministerstva vnitra České republiky a v neposlední řadě také nastínění možností prevence fotbalového chuligánství z hlediska vybraných postupů a strategií zmiňovaných v odborné literatuře.

Teoretická část

1. Obecná charakteristika fotbalového dění

1.1 Sportovní a fotbalové diváctví

Sportování a závodění má dlouhou a bohatou historii stejně jako s ním neodmyslitelně spjaté sportovní diváctví a fandění. Fandění samotné je staré několik stovek let. Sport, hry a jiné druhy závodění jsou zaměřeny jak na sportovce samotné, tak stejnou měrou na diváky těchto akcí. Ke vzniku novodobého sportovního diváctví velmi silně přispělo mnoho souběžně působících faktorů, mezi které patří životní styl, rychlý rozvoj médií, který s sebou nese rychlý přenos sportovních utkání a v neposlední řadě aktuální informace o konání a výsledcích zápasů a her. Divácká kulisa při sportovních setkáních je velmi důležitá. Divácké reakce, které se často v průběhu zápasu mění od bouřlivého nadšení až k projevům agrese, pískotu a vyjadřování nelibosti, jsou často pro hráče utkání silným hnacím impulsem.

1.2 Historie fotbalového násilí

Jak zmiňuje Girtler, (2001), kopaná je velmi podobná staré míčové hře Aztéků, při které strana, které prohrála, musela počítat s tím, že ji vítězové a jejich příznivci rituálně zmlátí, a někdy dokonce zabijí. Již ve 13. století docházelo u fotbalu (nebo u toho, čemu se tak říkalo) k různým excesům. To se dá odvodit ze závěru exeterského synodu roku 1287. V něm byly na dvoře před kostelem zakázány tance, rvačky a další nepřístojné sporty, ke kterým patřil i fotbal. V roce 1349 hrozil dokonce Eduard III. vězením všem, kteří dávají přednost brutálnímu fotbalu před gentlemanu hodnou a vojensky užitečnou lukostřelbou. Násilnosti se vázaly i na sportovní akce pořádané starými Řeky nebo Římany.

Podobně i ve fotbalových dějinách můžeme sledovat násilnosti ještě v dobách, kdy fotbal spočíval v kopání nafouknutého prasečího měchýře od jedné vesnice ke druhé. Na každé straně stály až stovky mužů převážně ze sousedících vesnic nebo měst a tímto způsobem řešili své spory (např. o územní nároky či osobní rozepře).

Tento „sport“ byl doprovázen nezřízeným pitím alkoholu a vedl samozřejmě k řadě zranění a často i k smrtelným úrazům (Vaněk a kol., 1984). Fandění fotbalu se o této doby označovalo jako „d'ábelské zabíjení času“. Tato pověst v určitém přenesení přetrvává do dnešních dnů.

Největší rozkvět zažívá divácké fandění v 19. století. V Evropě. V následném období mezi dvěma válkami opět fotbal získává seriózní reputaci a násilí alespoň ve sportovním odvětví utichlo. Ovšem ne na dlouho. Fenomén fotbalového násilí, tak jak jej známe dnes, se začal formovat v šedesátých letech dvacátého století. Začaly se množit nejrůznější excesy spojené s kopanou (Olivová, 1988). V této době začíná mít sport své pasivní a aktivní diváky. Pasivní fanoušek vnímá sport spíše jako zdroj zábavy a určité relaxace. Naopak právě z aktivních fanoušků se začínají rekrutovat ti, kteří se hlásí k fenoménu fotbalového chuligánství. Zdá se tedy, že fotbal je jako atraktivní hra oblíben kvůli svému bojovému hernímu napětí a relativně dobré přehlednosti. Tento náboj při jiných kolektivních hrách, jako například košíková či házená, chybí.

2. Vymezení fotbalového chuligánství

Jádrem fotbalového chuligánství je Anglie. Proto z této země pochází i vymezení základních pojmů a klíčových slov týkajících se chuligánství. Samotné slovo *chuligán* z anglického překladu *hooligan* vzniklo v 19. století v Londýně. Historické prameny napovídají, že tento výraz vznikl zřejmě podle irské imigrantské rodiny jménem Hooligan. Toto slovo se rázem stalo synonymem pro označení kriminálního chování a později se zakořenilo právě pro označení fanouška kopané, který se chová asociálně až antisociálně.(Mareš a kol., 2004)

Je možné vymežit tři druhy návštěvníků fotbalových utkání: fotbalové diváky, fotbalové fanoušky, fotbalové chuligány (*hooligans*, *rowdies*). Níže uvedená tabulka je sestavena na základě kritérií, která byla vyhodnocena z výzkumu PhDr. Josefa Smolíka. Výzkum byl prováděn pomocí rozhovorů a provedených pozorování.

Základní rozlišení těchto skupin lze nalézt v níže uvedené tabulce.

Tabulka č.1: Rozlišení fotbalových diváků, fanoušků a fotbalových chuligánů (Smolík, 2001). Kritéria jsou zvolena na základě rozhovorů a provedených pozorování

kritérium	sportovní diváci	sportovní fanoušci	hooligans
stabilita skupiny	nízká	vysoká	vysoká
integrace skupiny	nízká	vysoká	vysoká
koheze	nízká	střední	vysoká
atraktivnost skupiny	nižší	vysoká	vysoká
stálost skupiny	nízká	střední	vysoká
autonomie skupiny	nízká	střední	vysoká
velikost skupiny	velká	střední	malá
míra intimity skupiny	nízká	střední	vysoká
propustnost skupiny	vysoká	střední	nízká
homogenita/heterogenita	heterogenní	homogenní	homogenní
orientace skupiny	nízká	střední	vysoká
hodnotová orientace	nízká	střední	vysoká
míra uspokojení	nízká	střední	vysoká
stupeň libosti	nízký	střední	vysoký
míra kontroly	nízká	střední	vysoká
násilné chování	nízké	nízké	vysoké
projevy nacionalismu	nízké	vysoké	vysoké
projevy xenofobie a rasismu	neexistence	výjimečně	časté
stupeň ideologie skupiny	neexistence	neexistence	vysoký
hodnocení zápasů	objektivní	subjektivní	subjektivní
klubismus	nízký	vysoký	nízký

2.1 Fotbalový divák

Fotbalového diváka lze charakterizovat především jako pasivního pozorovatele hry, který není ovlivněn rivalitou obou týmů. Zpravidla není divákem jen fotbalových utkání ale dalších sportovních přenosů. Zajímá ho především děj a výsledek hry. „Běžný“ fotbalový divák není spjat s konkrétním klubem, nezná jeho rituály a nenosí ani symboly klubu.

2.2 Fotbalový fanoušek

Fotbalového fanouška táhne ke kopané nějaký konkrétní hráč či klub. Má jistá očekávání k průběhu zápasu (resp. požaduje výhru „svého“ klubu) a díky identifikaci s mužstvem prožívá úspěchy i neúspěchy klubu (Mareš a kol., 2004). Fanoušek například silně prožívá nepotrestaný faul na „vlastního“ hráče a na tuto situaci mnohem bouřlivěji reaguje (Slepička, 1990). Tito fotbalový nadšenci se nejčastěji prezentují oblečením s logem oblíbeného klubu. Pro fotbalového fanouška je již charakteristické dělení na „MY“ (fanoušci klubu) a „ONI“ (fanoušci jiných klubů (Slepička, 1990).

3. Subkultura hooligans

Fotbaloví chuligáni (hooligans, vlajkonoš) se sdružují ve skupinách tvořených většinou mladými militantně orientovanými příznivci. Ti na rozdíl od fotbalových příznivců výše jmenovaných, přicházejí na fotbalová utkání s primárním úmyslem vyvolat konflikt či bitku. O sport jako takový v duchu fair play nemají žádný zájem.

Fotbaloví chuligáni tvoří z psychologického a sociologického hlediska specifickou subkulturu. Subkulturu lze obecně definovat jako skupinu, ve které jsou tolerována a zažitá taková pravidla, která majorita považuje za deviantní. (odlišná). Spojitost věkové kategorie a subkultury není náhodná. Exkluzivita subkultury pro mládež je zřejmá. Většina subkultur bývá generační záležitostí. Přirozeně, že někteří jedinci se k subkultuře vztahují i v pozdějším věku (Syrový 2002). Tyto skupiny si vymezily vlastní vzorce chování, rituály a formy komunikace. Typické je pro ně také odlišení svým oděvem. Hooligans svou náklonnost prezentují především streetwearovým oblečením, vlajkami a šálami s motivy typickými pro určitou chuligánskou skupinu (Mareš a kol., 2004).

V rámci fotbalového chuligánství jsou časté sjednané i neplánované střety chuligánských tlup (Mareš a kol., 2004). Tyto skupiny tvoří lidé, pro které je chuligánství hlavní náplní volného času a leckdy i životním stylem. Jejich primárním cílem je vyvolání bitky či konfliktu se zneprátenými fanoušky. Rvačky se již

neodehrávají jen v prostředí fotbalových stadionů, z důvodů legislativních opatření a pod relativní kontrolou bezpečnostních složek, ale i přímo na ulicích či v městských zákoutích. Střety či bitky dvou chuligánských skupin mívají předem domluvená pravidla. Při střetnutí by se neměly používat žádné zbraně. Chuligán má obvykle k „dispozici“ své ruce, popř. nohy. Své agresivní násilí doprovází silnými vulgárními výroky a nadávkami. Často se můžeme setkat s názorem, že na mnoho bitkách, které nebyly zorganizovány nějak důsledně, zaznělo více křiku než násilí.

3.1 Sociální struktura skupiny fotbalových chuligánů

Skupiny jsou velmi dobře organizovány a bývají velmi uzavřené. Hools mezi sebe nepustí každého. Členové se mezi sebou většinou velmi dobře znají. Často jednotlivé skupiny nesjednocuje pouze přízeň k vlastnímu klubu či nenávisť k ostatním skupinám nepřátelského týmu, ale můžeme také vyzorovat velmi podobné názory ať už politické, rasové či náboženské. Je zřejmé, že příslušnost k určité subkultuře není založena na vlohách či vrozených vlastnostech. Identifikace s určitou subkulturou je dána do velké míry procesem socializace (Smolík, 2008). Socializace je začleňování člověka do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace. Dochází k ní zprvu v nukleární rodině, pak v malých společenských skupinách, jako je školní třída, zájmový klub [...], součástí socializace je přijetí základních etických a právních norem (Hartl 2004). Carnibella a kol. (1996) se domnívají, že téma fotbalového chuligánství není možné omezit na projevy radikálních fanoušků při fotbalových zápasech. Podle nich by na něj mělo být nahlíženo spíše v kontextu obecnějšího nárůstu kriminality a delikvence mládeže a výskytu nových deviantních subkultur. (Carnibella a kol., 1996). Důležité je také stručně přiblížit sociální strukturu hooligans. Sociální struktura je systém rolí, norem a statusů spojených s členstvím ve skupinách, společenských vrstvách, menšinách a v celé společnosti (Hartl, 2004). Fotbaloví chuligáni netvoří homogenní celek. Na základě zúčastněného pozorování a analýzy videozáznamů chování příznivců oxfordského FC můžeme klasifikovat 7 typů sociálních rolí mezi aktivními osobami

v kotli. Všem těmto rolím lze přisoudit určitý význam, patrný z jejich pojmenování, který je pro život v hledišti charakteristický a zajišťuje jeho funkčnost:

1. caller - je iniciátorem chorálů, zpěvů, pokřiků atp., reaguje jako první na pokřiky soupeřových fanoušků, jeho odpovědi soupeřovým příznivcům jsou často jen vulgarismy,

2. aggro leader - tito útočníci stojí vždy v první řadě, pokud vznikne konflikt s rivalitní skupinou, používají příležitostně i různé druhy zbraní,

3. nutter („šásek“) - jehož chování ostatní vnímají jako potřeštěné, šílené či bláznivé,

4. hooligan („chuligán“),

5. organizer („organizátor“),

6. fighter („rváč“) - jsou aktivní při podněcování ostatních ke střetu s jinou skupinou a jako první vedou útoky na fanoušky jiných týmů,

7. heavy drinker („opilec“) - dovedou vypít neskutečné množství piva, objevují se pod vlivem alkoholu i na fotbalových zápasech, a proto jsou často vyvedeni policií.

Mezi chuligány se vyskytují i ženy. Je možné vymezit čtyři typy žen z chuligánských struktur podle rolí, které hrají ve vztahu k fotbalovému násilí:

1. Ženy, které hrají aktivní roli, jsou oběťmi násilí. Jsou napadány proto, že fotbal je považován za mužskou záležitost a přítomnost žen v ochozech, či dokonce v kotlích je vnímána jako rušivá a nepatřičná.

2. Ženy, které hrají pasivní roli ve vztahu k násilnému jednání mužů, a tím je nepřímo posilují, protože je nepřerušují.

3. Ženy, které svým obdivem posilují násilné jednání mužů. Tyto ženy přímo násilné jednání nerealizují, ale akceptují je a nezřídka je i obdivují. Přispívají i k rozšiřování násilí (např. pořizují fotografie videonahrávky násilných střetů, objednávají autobusy k vnějším výjezdům, apod.).

4. Ženy, které samy realizují násilí, a to nejenom vůči ženám ze zneprátelených gangů, ale i přímo vůči mužským chuligánům. (Marsh, Rozset, Harré 1987 in Mareš a kol., 2004)

3.2 Vliv médií na skupinu fotbalových chuligánů

Je nepochybné, že média hrají ve vnímání subkultury hooligans nemalou roli. Analytik a teoretik Patrick Murphy se podrobně zabýval působením médií na veřejnost a to konkrétně v otázce fotbalového chuligánství. Tvrdí, že je to právě tisk či televize, kdo často rozdmýchává vášně ve společnosti či mezi hooligans samotnými (Murphy, 1990). Příkladem může být fanoušek Londýnského klubu Chelsea, který stanul před soudem za neoprávněné nošení zbraně. Na svou obhajobu před soudem uvedl, že chtěl být ozbrojen, jelikož v místních novinách se dočetl, že fanoušci konkurenčního klubu jsou připraveni vyvolávat nepokoje. Dalším příkladem může být světový šampionát v kopané, který se konal roku 1990 v Itálii. Anglické noviny otiskovaly články, že v Itálii bude docházet k výtržnostem anglických fanoušků. Noviny otiskly i několik rozhovorů s anglickými hooligans, kteří se oháněli větami typu: „V Itálii poteče krev“; „bude to krvavá lázeň“ atp. Na to samozřejmě reagovali domácí fandové, kteří neměli s hooligans nic společného tím způsobem, že se začali ozbrojovat noži či jinými zbraněmi, aby se ochránili. Média tedy mají často i svůj podíl na výtržnostech, jelikož svým způsobem působí jako stimulace na chování fotbalových výtržníků. Murphy dále uvádí, že média hrála hlavní roli v rozhodnutí politických činitelů v souvislosti s hooligans. Mezi nejznámější internetové chuligánské servery patří www.hooligans.cz. Na tomto serveru lze kromě výše uvedených diskuzí nalézt mimo jiné i fotogalerii jednotlivých ultras nebo nabídku oblečení charakteristických pro tuto subkulturu. Média jsou jistě k hooligans nemilosrdná, avšak i členové fotbalových gangů samotná media využívají ke komunikaci. Především internet slouží k interní diskusi a komunikaci. Na „svých“ webových stránkách shromažďují články, domlouvají střety s ostatními chuligánskými skupinami a v neposlední řadě popisují průběh jednotlivých rvaček.

Nemůžeme opominout ani další prostředky z řad médií. Jsou to tzv. chuligánské Fanziny. Tedy vlastní časopisy, které podobně jako weby slouží k prezentaci skupiny. V neposlední řadě bych zmínila, že prostřední fotbalových chuligánů se promítá do mnoha textů písní hudebních skupin především skinheadského a punkového stylu.

4. Násilí a extremismus mezi hooligans

Násilí lze obecně definovat jako použití síly proti něčemu či někomu, použití síly při překonání překážek bránících v dosáhnutí něčeho, poškození lidského organismu. Násilí spojujeme s překonáváním očekávaného odporu jiné osoby silou jako prostředkem při vynucení si věcí či služeb. Od pojmu násilí k pojmu agrese je velmi blízko. Termín agrese charakterizuje reálný projev takového chování, který mívá charakter násilí. Agresivní jednání je jednou z běžně se vyskytujících alternativ lidského chování. Problémem se stává tehdy, pokud intenzita agrese přeskočí hranice norem, které jsou akceptovány většinovou společností (Vágnerová, 2004).

Podobné vysvětlení nám ve své knize nabízí Antier (2001), který popisuje agresivitu jako součást lidské přirozenosti. Ve vývoji člověka hraje velkou roli, zvláště pak v období dětství. Vnitřní prudkost dodává dítěti energii a motivaci, jež jsou nezbytné k sebepřekonávání. Podporuje úspěch, za předpokladu, že zůstane v mezích, které člověk kontroluje. Sklon k agresivitě bývá obvykle podmíněn multifaktoriálně, to znamená, že závisí na kumulaci různých jevů: vrozených dispozicích, získaných zkušenostech i aktuálních podnětech (Vágnerová, 2004).

4.1 Rasistické projevy na fotbalových stadionech

Dnes již není výjimkou, že fotbalové utkání je prostorem pro rasistické, antisemitské a nacionálně-šovinistické projevy fotbalových chuligánů. Fotbaloví chuligáni většinou zaujímají rasistické postoje. V sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století se v Anglii a na jiných evropských fotbalových trávnících začali objevovat hráči černé či jiné barvy pleti. Tento fenomén byl ihned diváky bezohledně odmítnut. Při nasazení hráče jiného etnika, tehdy diváci, dnes hools, atakují fotbalistu pokřiky, pískotem, či v případě hráče černé pleti, napodobením skřeků opic. Prostředí fotbalových stadionů a zdejší způsoby interakcí vyhovuje pravicově extrémním hnutím s jejich důrazem na skupinovou identitu, masové akce a způsoby propagace.(Carnibella, G. a kol, 1996). Hnutí skinheads se objevilo ve vyspělých evropských státech počátkem 80. let. Jeho kořeny však sahají ještě nejméně o deset let zpět. Koncem 60. let se spojily dva anglické gangy mladistvých, z nichž jeden byl černý. Vzhledem k tomu, že příslušníci nového gangu nosili pevné boty „martensky“

byli dlouho označováni jako „boot boys“. Martensky byly součástí pracovního oděvu černých imigrantů z Karibské oblasti, který se postupně stal i uniformou hnutí. Tito „protoskinheads“, tehdy zcela nevýznamní, však rasismus nevyznávali. Sestávali se převážně z mladých chlapců dělnického původu, jejichž zájmy byly velmi prosté. Šlo o pití alkoholu, hlavně piva, z něhož se postupně stal kultovní nápoj, vysedávání v hospůdkách a rockových klubech, rvačky a návštěvy fotbalových zápasů. Byli velmi tvrdí a společensky nepřizpůsobiví. Většinou opovrhovali vzděláním, nesnášeli studenty, nenáviděli hippies a narkomany a vyžívali se ve rvačkách a provokacích na veřejnosti.

K radikalizaci došlo počátkem 80. let v době vlny nezaměstnanosti. V té době vznikl také jejich typický znak – vyholená hlava. U mnoha skinheads postupně došlo k odklonu od původních ideálů, k čemuž přispělo významnou měrou to, že do hnutí infiltrovali členové ultrapravicové organizace Národní fronta. To postupně vedlo ke vzniku ideologie White power, která se otevřeně hlásila k nacionálnímu socialismu (Chmelík, 2000). Vznik skinheads a fotbalového chuligánství je vzájemně provázán, avšak existovali i samostatné vývojové prvky (Mareš a kol., 2004). Nově vzniklá subkultura si vyžadovala i novou módu, kterou by se její příslušníci odlišili od ostatních. Typickými se zde stala těžká bunda, armádní zeleň, pracovní džínsy, těžká pracovní obuv a kšandy. Dalším typickým rysem skinheads byl krátký účes. Součástí účasti na fotbalových utkáních bylo vyvolání rvačky a napadání soupeřových příznivců apod. Tyto bitky se soustředily jak mimo stadion a tak i uvnitř. Podnikaly se i „nájezdy“ na soupeřovo území. Cílem těchto skupin pak bylo dobít nebo ubránit své území. Podobně tomu bylo i uvnitř stadionu, kdy za vítězství bylo považováno dobytí soupeřova „kotle“. Kotel (český název) je prostor, obvykle za brankou, kde se shromažďují hooligans a ULTRAS. V Anglii bývá nazýván „END“, v Nizozemí „SIDE“, v Polsku „MLYN“. Takováto místa na fotbalových stadionech mají někdy svá vlastní jména jako např. „KOP“ v Liverpoolu či „SHED“ na stadionu londýnské Chelsea. (Mareš a kol., 2004). Jelikož se jednalo o nefalšovanou bitvu, začali účastníci těchto rvaček používat i zbraně. Jak již bylo uvedeno výše, nejčastěji používanou zbraní byly boty s ocelovou špičkou, někdy ještě doplněnou o hrot. Dále byly chuligány používány žiletky, naostřené mince, hvězdice ve stylu Kung – Fu, obušky, boxery, nože a tzv. millwallska cihla. Dá se tedy s jistotou konstatovat, že fotbalový chuligáni našli jakousi předlohu v příznivcích skupiny skinheads.

Okopírovali nejen styl oblékání a jakési image, ale i postoje, politické myšlení a celkové ladění. Toto všechno je zakořeněno v myšlenkách skinheads.

4.2 Psychologický a sociologický výklad fotbalového násilí

Jako jedny z prvních, po explozi fotbalového násilí v šedesátých letech, si získaly pozornost psychologizující koncepce, které kladly vinu za násilnosti agresivním a nepřizpůsobivým jednotlivcům přítomným v jistém počtu v každé populaci a vnímaným jako provokatéři, pro které byl fotbal prostředím k agresivnímu řešení vlastních frustrací a patologických násilných sklonů. Vhodným řešením byla přísná segregace takovýchto příznivců od „normálních diváků“. Tyto závěry však byly později víceméně odmítnuty, neboť mezi fotbalovými výtržníky bylo identifikováno množství lidí, kteří rozhodně nemohli být považováni za osoby sociálně nepřizpůsobivé a abnormálně temperamentní a násilnické.

Podobně spekulativní se ukázala také sociologická analýza Iana Taylora z roku 1971. Vycházel z předpokladu, že fotbal, jakožto tradiční zábava spojená s pracující třídou, prochází procesem komercializace a instituce lokálního fotbalového klubu a její význam se odcizuje od pracující třídy, tedy od své původní fanouškovské základny. Násilí považuje za svébytnou reakci nižších tříd a odcizení svých tradičních hodnot a institucí, které probíhalo také v širším společenském, a ne pouze fotbalovém, kontextu. Tato koncepce se určitou dobu jevila jako uspokojující, ale záhy se proti ní postavily argumenty a statistická fakta, které opět připomínaly, že významný počet osob zainteresovaných do násilností pocházel ze středních i vyšších tříd. Problém fotbalových násilností se tedy nedal vysvětlit pouze specifickým deviantním chováním v rámci určité společenské vrstvy (Smolík, 2001).

4.3 Násilí nejen při fotbale

Je třeba také poznamenat, že chuligánství, a tedy projev násilí spojený se sportem, není spojeno pouze s fotbalem, ale je to záležitost i jiných sportů. Můžeme se s tímto fenoménem setkat v hojně míře třeba na zápasech rugby nebo už dokonce i na

kriketu. V Čechách jsou časté násilnosti na hokejových utkáních. V malé míře se s projevy hooligans můžeme setkat i u házené a dokonce je znám případ, kdy došlo k výtržnostem v souvislosti s vodním pólem.

5. Historický vývoj hooligans v ČR

Česká republika, podobně jako ostatní evropské země, byla fotbalovým výtržnictvím rovněž zasažena. Násilí v hledištích v České republice prošlo značným vývojem, ačkoli tento vývoj nebyl zcela paralelní s vývojem hooligans v západní Evropě.

První etapu lze zařadit na přelom 19. a 20. stol. Jistě všichni dobře známe film Karla Poláčka „Muži v ofsajdu“. Tento film dobře vystihuje způsob fandění v době, kdy se fotbal stával čím dál více populárnějším sportem. V této době ještě nedocházelo k brachiálnímu napadání, agresivita se projevovala skrze nadávky a nelibé hodnocení průběhu sportovního utkání. K závažnějším incidentům nedocházelo. Mareš, Smolík, Suchánek toto období označují jako etapu pre – chuligánskou (Mareš a kol., 2004). Další etapa je poněkud závažnější. Tato etapa začala vznikat v 80. letech 20. století, v době, kdy byl v tehdejší Československu nastolen totalitní režim vlády komunistické strany. Tehdy v Československu začaly vznikat první chuligánské party. Byly to skupiny lidí, které spojovala nelibost k současnému režimu, uspořádání společnosti a světa. Byli to mladí lidé převážně z dělnických rodin, kteří byli imunní vůči politické propagandě a často i celospolečenským normám. Právě tito mladí lidé se začali seskupovat kolem fotbalových klubů, kde nacházeli, stejně jako tomu bylo i v jiných zemích, sobě podobné a ty, kteří jim rozuměli. Svoji frustraci pak mohli vybit v hledištích stadionů, které zaznamenaly nárůst vulgarity a projevů agresivního chování. Z této doby lze pozorovat i první známé incidenty, které si vyžádaly i lidský život. Tyto incidenty samozřejmě byly tehdejší komunistické vládě, velmi nepříjemné, ale s výtržnostmi, které se stále množily, bojovat nedokázala. Společnost byla agresivním chováním mládeže zaskočena. Na nastalou situaci reagoval režisér Karel Smyczek, který v roce 1987 natočil film s názvem “PROČ“ ? Tento film popisoval události, které se odehrály při návratu fanoušků Sparty Praha z utkání v Banské Bystrici. Při této cestě

vlakem, spartanští příznivci zdemolovali rychlík a pokusili se z jedoucího vlaku vyhodit průvodčí. Film měl původně být odstrašující zprávou o událostech toho dne, efekt měl ovšem zcela opačný. Film "Proč" se stal kultovním pro všechny fotbalové chuligány a tento fenomén mezi mládeží ještě více zpopularizoval. Přelomovým byl nejen pro společnost, ale i pro fenomén fotbalového chuligánství rok 1989 a roky následující. Došlo k velkému nárůstu výtržností a incidentů v souvislosti s fotbalovým chuligánstvím. Nově vzniklá demokratická společnost nebyla připravena na vlnu násilí, která s hooligans souvisela. Rovněž Policie ČR, která v té době vznikla z dřívější SNB, si neuměla s chuligány poradit. Tyto časy byly ideální pro vývoj extremismu u nás. Mareš, Smolík, Suchánek (2004) k tomuto uvádějí: „Dočasné přerušení kontinuity práce některých bezpečnostních složek anebo jejich dezorientace v nových poměrech se rovněž negativně podepsaly na schopnosti potlačovat některé negativní projevy chuligánů. Fotbalové ochozy začali navštěvovat příslušníci skinheadské subkultury, která v tu dobu zažívala na českém území opravdový boom, jak do počtu členů, tak i násilných incidentů.“ (Mareš a kol., 2004).

Subkultury skinheads a hooligans, které se ve Velké Británii vyvíjely desítky let, u nás vznikly během doby nepoměrně kratší. Skinheadi ve své tradiční uniformě s sebou na stadiony přinesli nový způsob projevů, a sice hajlování, projevy rasismu, xenofobie a antisemitismu. S příchodem skinheadů na stadiony se začaly chuligánské gangy politizovat. Začaly se objevovat gangy, kterým byly vlastní projevy extrémní pravice, ovšem vyskytují se i gangy apolitické nebo ultralevicové. Podobně jako tomu bylo i v západních zemích, začaly se bitky postupně přesouvat ze stadionů do ulic. V té době začala vznikat další etapa fotbalového chuligánství, kterou trojice autorů Mareš, Smolík a Suchánek nazývá „Etapa moderního fotbalového chuligánství organizovaných gangů“ (Mareš a kol., 2004). V této etapě svého vývoje vyspěl fenomén k lepší preciznosti. Policie v tomto období již není tak bezbranná, jako tomu bylo doposud, proto chuligáni přišli s novou strategií, kterou převzali od svých západních protějšků. Chuligáni pružně reagovali na snahy policie o eliminaci těchto výtržností, když přestali nosit bombry a těžké boty, a začali si oblékat nenápadné oblečení a snažili se zmizet v davu. Další důležitou zbraní v rukou hooligans je technika. Chuligáni se dokonale adaptovali na nově vzniklé podmínky. Jejich největšími zbraněmi v boji s bezpečnostními složkami jsou internet a mobilní telefony, tedy komunikační technologie. Díky tomuto vybavení si chuligáni dokážou rychle smluvit místo, čas a podmínky bitky a následnému střetu pak policie dokáže

jen stěží zabránit. Tyto střety se odehrávají v poměrně krátkém časovém úseku, a proto policie dokáže jen zřídka dorazit na místo v čas a rvačce zabránit. V internetových diskuzích a článcích jsou pak tyto střety rozebírány a hodnoceny.

6. Volný čas

Význam volného času jako společenského fenoménu je daným faktem a v hodnocení jeho důležitosti panuje u řady odborníků vzácná shoda. V čem se však již názory rozcházejí, je definice pojmu volný čas. Neexistuje pouze jedna platná definice, ale soubor různých vysvětlení pojmu volný čas, z nichž každé upřednostňuje něco jiného. Volný čas jako pojem může být nahlížen z různých úhlů pohledu (a také tak nahlížen je), proto také existují různé názory na to, co to volný čas ve skutečnosti je, pro ilustraci uvádím jen některé z nich. Pávková (2001) se zaměřuje především na kontrast volného času s časem práce a povinnosti, podobně se k tomu vyjadřuje i Hofbauer (2004). Sak a Saková (2004) ve své analýze definují volný čas jako čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. Jíra (1997) se ve své studii odkazuje na Dumazedierovu definici volného času, která je určitým shrnutím předešlých pojetí, volný čas je zde souhrnem činností, které může člověk provozovat s plnou libovůlí, buď pro odpočinek nebo pobavení, či pro rozvoj svých znalostí nebo nezištné školení, pro svou dobrovolnou účast na společenských záležitostech nebo svobodnou tvůrčí činností poté, když se uvolnil ze závazků pracovních, rodinných i společenských. Němec (2002) zdůrazňuje, že volný čas je čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu. Ke stejnému pojetí dospívají i autoři v publikaci od Hradečné, kteří vnímají volný čas jako dobu maximálního osvobození. (Dvořáček, Kuranda a Pavlíková in Hradečná, 1998). Zmiňovaní autoři se tedy shodují v tom, že volný čas je odlišný od času práce, nikoli však s časem práce nesouvisející (i volnočasové aktivity mohou být prací nebo dokonce být úzce spjaty se zaměstnáním), ale vždy je v něm obsažen důležitý prvek

dobrovolnosti a svobody (ve volbě aktivit i rozvržení času), bez něhož by ani volný čas nemohl být jako volný označován.

To, jaké činnosti si nakonec ve svém volném čase budeme volit, jak se budeme o svém životě ve volném čase rozhodovat, a zda dokážeme svůj volný i životní čas naplňovat žádoucími a smysluplnými činnostmi, závisí na mnoha faktorech, zejména však na hodnotovém systému a individuálním životním stylu.

6.1 Nebezpečí volného času

Volný čas není jen prostorem pozitivních zkušeností a seberealizace. Ve volném čase mohou také působit různé rizikové faktory, v některých případech pak lze dokonce hovořit o „nebezpečí volného času“. Volný čas totiž často umožňuje, nebo dokonce sám vyvolává nicnedělání, životní nudu nebo vysloveně nežádoucí jednání vůči sobě, druhým lidem, majetku či přírodě (Hofbauer 2004). Spousta také upozorňuje na tuto ambivalentnost volného času: *„Volný čas může být prostorem pro pozitivní rozvoj jedince a pro osmyslnění jeho místa ve společnosti, může však také vést k jeho izolaci, k nezájmu o to, co se děje mimo jeho privátní život, k pocitu, že sociální, politické a kulturní problémy jsou jen obtížným břemenem“* (Spousta, 1994, str. 62). Přestože většina lidí chápe svůj volný čas jako neproblematický, v rámci populace jako celku jisté problémy nastávají. Konzumní životní styl je jen nejmenším ze všech zel, které se mohou ve volnočasovém životě projevit (Spousta, 1994). Je nutno zmínit také možnost vzniku různých patologií různých variant, jimž přemíra volného času nejen u dětí a mládeže, ale například také nezaměstnaných, otvírá volné pole působnosti. Vznik těchto sociálně patologických jevů pak *„nezanedbatelnou část mladé generace vyřazuje z využívání pozitivních možností volného času a vyžaduje od těch, kdo v této oblasti působí, přístup, jenž před negativními jevy nezavírá oči a přispívá k jejich odstraňování.“* (Hofbauer, 2004, str 12.). Tento přístup by měli zastávat především pedagogičtí pracovníci ve sféře volného času, kteří by svým výchovným působením měli omezovat tyto negativní vlivy ve volném čase a co nejvíce eliminovat jeho nebezpečí a potencionální rizika. *„Pozitivní vyústění volnočasové aktivity není nikdy předem dáno, případný úspěch může však významně přispět k rozvoji osobnosti dětí a mladých lidí, jejich společenské angažovanosti a*

občanské odpovědnosti. Mnohdy, někdy až příliš často, však ústí opačně: odmítnutím a zplaněním nabídnutých možností, morálním krachem, trestním postihem, ba i životním ztroskotáním“ (Hofbauer, 2004, str. 12).

6.2 Vliv rodiny na trávení volného času

Rodina je neoddiskutovatelným činitelem výchovy i základní determinantou vývoje člověka. Její vliv na trávení volného času a celkový životní styl dítěte je nesporný, protože je primárním modelem pro utváření hodnot, norem a vzorců chování, který má dítě k dispozici. Velký vliv na budoucí volnočasové jednání dítěte má zejména to, jak tráví volný čas rodiče, jaký je životní styl a hodnotová orientace rodiny, a v neposlední řadě také ekonomická a vzdělanostní úroveň rodičů. Pokud dítě pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí, bude pravděpodobně způsob, jakým tráví svůj volný čas jiný než způsob volnočasového vyžití dítěte z podnětného prostředí, přičemž výše příjmu rodičů může, ale také nemusí, být rozhodujícím faktorem.

Přípravenost rodičů umožňuje, aby v tomto ohledu nepůsobili ani jako činitel direktivně rozhodující, ani neponechávali volný průběh živelnosti, nýbrž aby byli spíše inspirátorem, iniciátorem nebo spolu-organizátorem aktivit svých dětí a celé rodiny. Rodiče i rodinný způsob života jsou tedy základní determinantou volnočasového vývoje nezletilců, lze se tedy právem domnívat, že rodina zůstává východiskem, na němž v mnohém závisí bohatost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělosti (Hofbauer, 2004).

Rodina své výchovné působení v oblasti volného času uskutečňuje třemi druhy aktivit:

- nápodobou s reprodukcí (modelováním, sociálním učením) vzorců pozitivního volnočasového chování, kdy se děti učí od rodičů prostou účastí na společných aktivitách rodiny
- uskutečňováním individuálních i společných pravidelných zájmových činností dětí v rodině,

- citlivým sledováním a cílevědomým reagováním na potřeby, zájmy a naděje dětí, které by měly vycházet z dítěte samého, být jako takové akceptovány a mohly být uskutečňovány i mimo prostředí rodiny (Hofbauer, 2004).

6.3 Vliv vrstevnické skupiny na trávení volného času

Vrstevnická skupina má zpravidla velký vliv na volbu volnočasových činností. Jedinec v této skupině získává nový status a často i pocit bezpečí, který mu při postupném odpoutávání se od rodiny stále více doma chybí. Samozřejmě se tento vliv vrstevnické skupiny na způsob trávení volného času může projevovat pozitivně i negativně, přičemž jako negativní činitel bývá vnímána zejména rodiči. Nelze popírat, že je to právě vrstevnická skupina, která může jedince dovést na cestu asociálního vývoje (Jedlička, 2004). Výchova v rodině je tedy jakousi predikcí budoucího vývoje i ve vztahu k vrstevnické skupině. To se projevuje hlavně v tom, jakou skupinu vrstevníků a s jakým zaměřením si jedinec volí pro svůj „volný čas“, tzn. pro čas, kdy je „sám sebou“, mimo okruh „omezujících“ institucí jako je rodina nebo škola. Jistě to však neznamená, že vrstevnická skupina dospívajícího v ničem neomezuje – právě naopak se zde jedinec sám dobrovolně poddává jejímu vlivu, snaží se o jednotnou „image“, být za každou cenu „cool“ a vůbec celkově co nejvíce splynout „s davem“. Problematická přitom bývá zejména internalizace skupinových norem a hodnot, zvláště u skupin s vyskytující se patologií, jako jsou například sprejeři, vandalové, příslušníci různých sekt a právě také fotbaloví chuligáni. Není pochyb o tom, že někdy to dokonce vede i k narušení zdravého vývoje osobnosti, jelikož program takovýchto skupin mívá často protispolečenský charakter. Nelze však ve všech vrstevnických skupinách hledat „zárodek patologie“. Jistě je i mnoho takových, které úspěšně přispívají k žádoucí socializaci jedince. Je zde položen i základ vytváření vlastní identity a osvojování si různých sociálních rolí.

6.4 Volný čas fotbalových chuligánů

Jak jsem již zmiňovala v minulé kapitola, volný čas nepřináší vždy jen pocit odpočinku. V případě nadměry volného času či špatné volby jeho trávení, může vést k patologii. Jak uvádí Munková (2001), britské výzkumy ukázaly, že jedním u významných motivů pro delikvenci byla nuda. I proto jsem se snažila najít vztah mezi fotbalovým chuligánstvím a aktivitami ve volném čase. Je mnoho motivů, které mládež, tedy především mladého muže, vede k tomu, že se stane fotbalovým chuligánem a začne pracovat na vytvoření své „paralelní kariéry“. Podle britských výzkumů (Smolík, 2003) je důležitým vnitřním faktorem věk. Jako věk první návštěvy fotbalových zápasů bylo často uváděno období tzv. prepuberty, Prepuberta je vývojovým obdobím před pohlavním dospíváním, které se vyznačuje kritičností, změnou postoje k dospělým, k hrám, k dosavadním zájmům atp. (Hartl, 2004).

Dále z šetření vyplynul fakt, že podstatný vliv na návštěvu fotbalových utkání má a) rodina (otec, děda) nebo b) spolužáci či jiní vrstevníci. Po shrnutí by se dalo říct, že dalším faktorem je touha strávit volný čas s někým blízkým, pocit sounáležitosti s partou nebo s podobnými lidmi, popřípadě utvoření nové skupiny, party. Jedním z nejnebezpečnějších faktorů volného času chuligánů je důvod účasti nějakého násilného střetu. Smolík (2003) uvádí, že důležitým impulsem pro utváření chuligánských part je simulace bitvy a s ní i pocity vítězství, hrdost při chuligánských bitkách atp.

Jako další motiv se ukázalo i to, že fotbalové chuligánství je považováno za zábavu (koníček, adrenalinový sport), vyplnění volného času a možnosti odreagování. Dalšími uvedenými motivy proč se stát aktérem fotbalového chuligánství byla např. identifikace s městem, zájem o kopanou.

7. Sociální patologie a sociálně patologické jevy

Sociální patologie je označením pro všechny nenormální nebo všeobecně nežádoucí společenské jevy (Vykopalová, 2001). Bývá chápána jako shrnující pojem pro „nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzv. společensky nebezpečné, negativně sankcionované formy deviantního chování (Jůva, 2001).

Zahrnuje tedy všechny sankcionované formy a podoby deviantního chování, studuje také příčiny jejich vzniku, přičemž to, co je chápáno jako patologické, závisí na pojetí normality ve společnosti.

V určení toho, co má být zařazeno mezi sociálně patologické jevy, se názory odborníků liší. Podrobné určení toho, co lze řadit mezi sociálně patologické jevy lze nalézt ve strategii prevence sociálně patologických jevů MŠMT z roku 2001 a v téže strategii z roku 2005. V první z nich je uvedeno, že při prevenci sociálně patologických jevů se jedná „o problematiku šikany a násilí, záškoláctví, drogových závislostí, alkoholismu a kouření, kriminality a delikvence, rizikového sexuálního chování, vandalismu, virtuálních drog, patologického hráčství, dále pak projevů xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu.“ (MŠMT, 2001).

Ve druhé se již uvádí mnohem podrobněji následující výčet sociálně patologických jevů:

1. násilí a šikanování;
2. záškoláctví;
3. kriminalita, delikvence, vandalismus aj. formy násilného chování;
4. ohrožení mravnosti a ohrožování mravní výchovy mládeže;
5. xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus;
6. užívání návykových látek (včetně opomíjeného alkoholu a kouření), anabolik, medikamentů a dalších látek;
7. netolismus (virtuálních drog) a patologické hráčství (gambling);
8. divácké násilí;
9. komerční sexuální zneužívání dětí;
10. syndrom týraných a zneužívaných dětí;
11. sekty a sociálně patologické náboženské hnutí (MŠMT, 2005).

Jak lze vysledovat na uvedených příkladech, charakteristika toho, co lze chápat jako sociálně patologické jevy, se různí a zřejmě se bude ještě dále vyvíjet, stejně tak, jak se bude vyvíjet struktura těchto jevů s jejich zastoupením ve společnosti.

Praktická část

8. Průzkum využití volného času a názoru na divácké násilí mezi chlapci věkové skupiny 15-22 let.

Testované hypotézy:

1. Mládež má nadbytek volného času, který neumí naplnit
2. Někteří chlapci se účastní dění mezi fotbalovými chuligány a připadá jim to jako vhodný způsob trávení volného času
3. Tvrdsí legislativní opatření v oblasti diváckého násilí jsou nutná

8.1 Použitá metodika

Jako nástroj šetření jsem použila dotazník, jehož cílem bylo zjistit, jaký názor na divácké násilí mají mladí lidé a jestli se násilí na stadionech nějakým způsobem účastní. Dotazník byl hodnocen kvalitativním i kvantitativním způsobem.

8.2 Proces šetření

Pro zodpovězení dotazníku byli osloveni chlapci ze Střední technické školy v Praze. Anonymita dotazníku byla zachována. Dotazník vyplňovali během jedné ze svých vyučovacích hodin. Tento postu jsem preferovala před náhodným oslovováními studentů ve škole. Vedení školy mi s touto myšlenkou vyšlo vstříc a poskytlo mi čas a vhodné zázemí pro realizaci šetření.

8.3 Popis zkoumané skupiny

Posuzovanou skupinu tvořilo 30 studentů ze Střední technické školy v Praze se studiem tříletých oborů: elektrikář - silnoproud, instalatér, malíř a lakýrník, montér suchých staveb, provoz služeb, strojní mechanik (zámečnick), tesař, truhlář, zedník. Druhou skupinu tvořilo 30 chlapců stejné věkové skupiny, kteří studují stejnou školu v programu čtyřletých oborů ukončených maturitní zkouškou.. Střední technická škola nabízí tyto čtyřleté obory: mechanik zařízení budov, nábytkářská výroba, technická zařízení budov. Střední odbornou školu s učňovskými obory jsem zvolila zcela záměrně. Celkově tvořilo souhrnu skupinu 60 respondentů. Podle dosud získaných informací je patrné, že fotbaloví chuligáni vychází právě z nižších sociálních vrstev, pravděpodobně z učňovské mládeže. Poslední statistiky, které uvádí například kniha Fotbaloví chuligáni (Mareš a kol., 2004), ukazují, že fotbaloví chuligáni se dnes již rekrutují z jakékoli společenské vrstvy. Mezi násilníky na fotbale lze zahlédnout například vysokoškolsky vzdělané lidi či lidi na vysokých pracovních pozicích, u kterých lze předpokládat člověka s kvalitním vzděláním a všeobecným rozhledem.

Tabulka č.2

Charakteristika dotazovaných respondentů

		n	%
Věk	do 20-ti let	49	81
	20 a více	11	19
Vzdělání	základní	60	100
Pohlaví	mužské	60	100
Studijní obor	tříletý	30	50
	čtyřletý	30	50

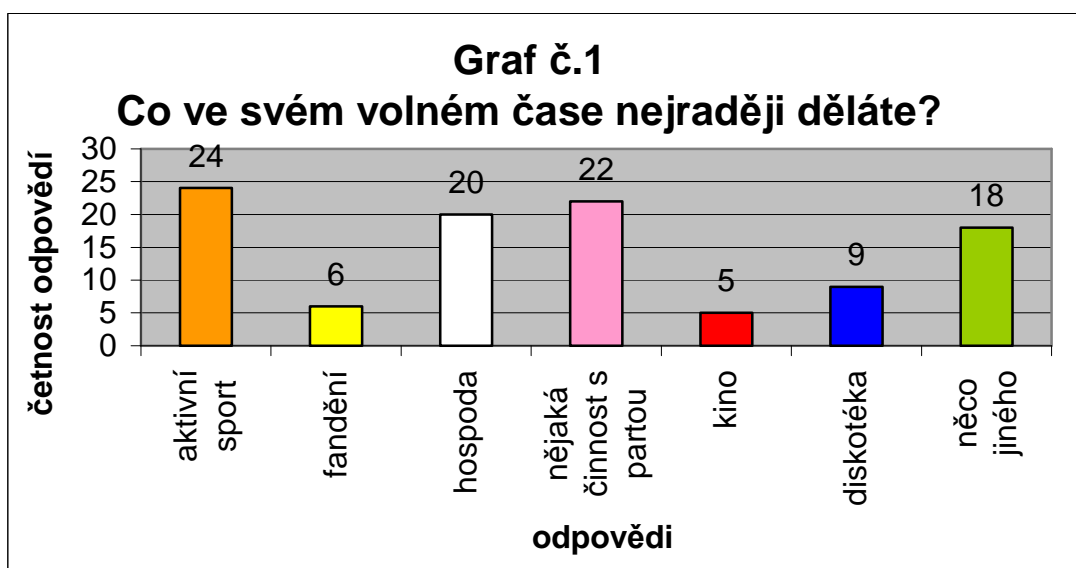
9. Přehled výsledků šetření a jejich interpretace

9.1 Dotazník

Jako nástroj šetření jsem použila dotazník s počtem 14 otázek. Úkolem tohoto šetření bylo zjistit názor mládeže na vývoj diváckého násilí, lépe porozumět fotbalovému nadšení, podhalit aktivity, kterým se mladí věnují ve svém volném čase, a tím vším potvrdit či vyvrátit předem stanovené hypotézy. Dotazník obsahoval jak otázky s možností volné odpovědi, kde respondent vypsál vlastní poznámku, tak otázky s možností předem navržených odpovědí. U těchto otázek měl respondent většinou na výběr odpověď ANO či NE, občas odpověď NĚKDY. U jedné otázky, která se týkala určení způsobu trávení volného času, bylo nabídnuto možností 7.

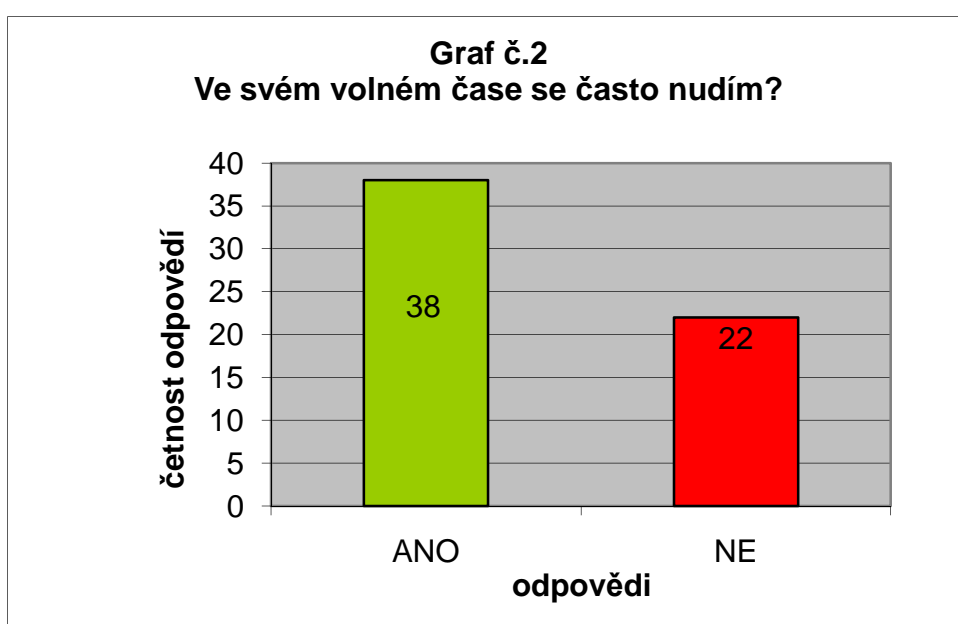
1.) Otázka č.1 : Co ve svém volném čase nejraději děláte?

U otázky bylo možno zaškrtnout více odpovědí. Je k potěšení, že byla nejčastěji označena odpověď a) aktivní sport. V odpovědi g) něco jiného, s možností volné odpovědi, byly s různou četností vypsány tyto činnosti : čas strávený s přítelkyní, počítač, modelářství, hudba, brigády, jídlo. Tedy odpovědi, které jsou vázané na věkovou kategorii dospívajících..Odpovědi se několikrát opakovaly.

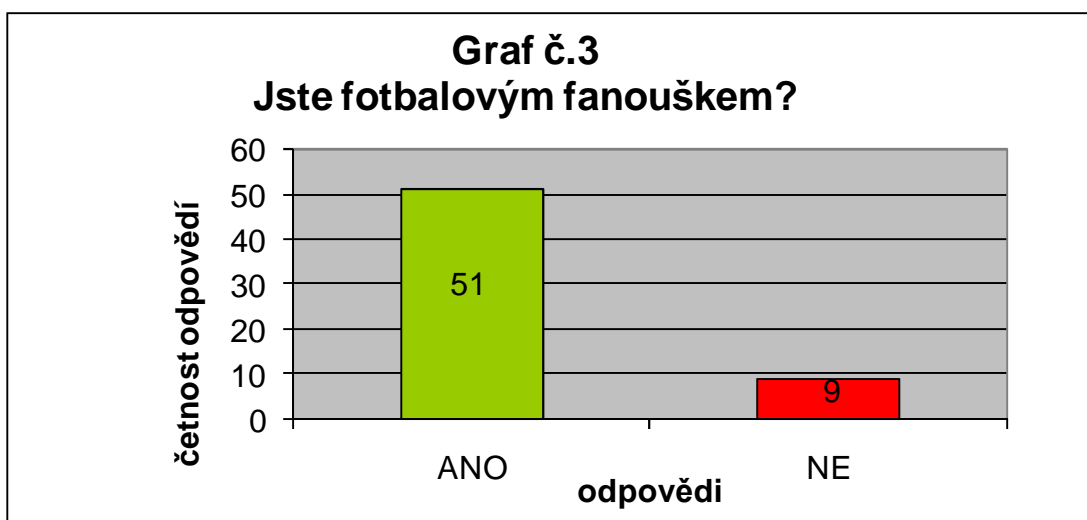
2.) Otázka č.2: Ve svém volném čase se často nudím.

V dotazníku byla na tuto otázku nejčastěji zaškrtnuta odpověď NE. S ohledem na předchozí otázku je patrné, že mladí dnes dokáží využít volný čas aktivitami, které po odborné stránce mohou dobře sloužit jako prevence sociální patologie. Toto tvrzení platí především o aktivním sportu. K jiným závěrům dochází Mgr. Smolík, který v roce 2004 provedl výzkum přímo mezi aktéry fotbalového násilí. Ti častěji v nestandardizovaných rozhovorech uváděli, že je to právě nuda, která je vede k příslušnosti k subkultuře fotbalových chuligánů.

3.) Otázka č.3 : Jste fotbalovým fanouškem?

Podle očekávání odpověděla většina tázaných ANO. Tento fakt byl samozřejmě nejvíce ovlivněn skutečností, že dotazník vyplňovali pouze muži. Fotbal je opravdovým fenoménem. Na celém světě jsou miliony fanoušků tohoto sportu. Společnost Factum Invenio v roce 2008 vypracovala studii o počtu fanoušků v České Republice a jejich příslušnosti a náklonnosti k fotbalovým klubům (Tabulka č. 3). Studie se účastnilo 1114 občanů ČR ve věku od 15 let, získaném kvótním výběrem. Je patrné, že ve druhém sloupci tabulky č.3, v kategorii Nesnáší klub jsou pravděpodobně výpovědi fotbalových chuligánů nebo radikálnějšího jádra fanouškovské základny klubu, protože se domnívám, že běžný fotbalový fanoušek či divák, neřekne o soupeři, že jej nesnáší. Jde mu především o zážitek z prostředí fotbalového stadionu, o nasátí atmosféry utkání apod.

Tabulka č. 3**Oblíbenost klubů**

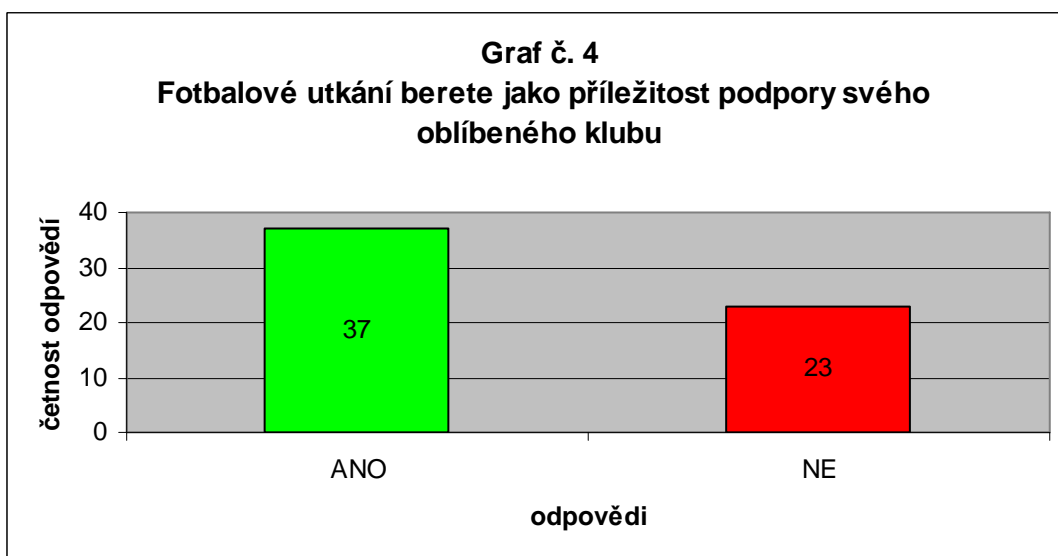
Název klubu	Fandí klubu (v tisících)	Nesnáší klub (v tisících)
Sparta Praha	1025	770
Baník Ostrava	625	645
Slavia Praha	605	285
1.FC Brno	440	30
Sigma Olomouc	310	9
Slovan Liberec	225	0
Dynamo České Budějovice	170	55
Viktoria Plzeň	170	30
Bohemians Praha	135	40
Viktoria Žižkov	125	45
FK Teplice	120	15
FK Mladá Boleslav	90	0
Tescoma Zlín	45	20
1.FK Příbram	36	40
SK Kladno*	9	20
FK Baumit Jablonec*	8	0

* údaje s nižší spolehlivostí. Pozn. 1: jedná se o přibližné počty
Pozn. 2: Bohemians Praha - u části populace pravděpodobně může docházet k záměně s klubem Bohemians 1905 (Factum Invenio 2008)

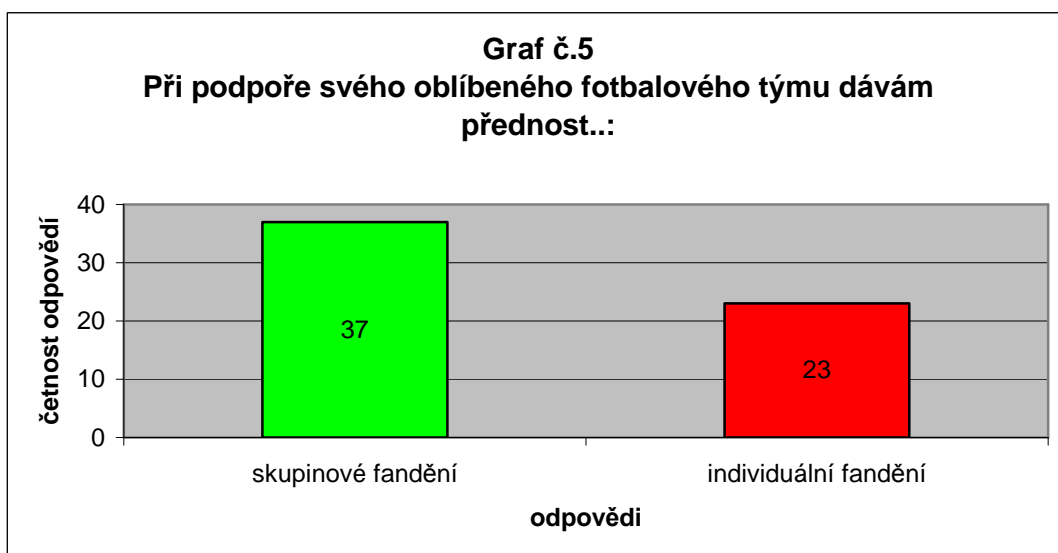
4.) Otázka č.4: Fotbalové utkání berete jako příležitost podpory svého oblíbeného klubu?

Otázka měla nejvíce odpovědí ANO. Avšak i odpověď NE, jak je patrné z grafu, měla své příznivce. Jelikož byla otázka uzavřená, lze jen s neurčitostí předpokládat, co odpověď NE může znamenat. Možná, že pro někoho může být fotbalové utkání společenskou událostí, příležitostí k setkání s přáteli nebo právě možnost stát se anonymním subjektem mezi fotbalovými chuligány.

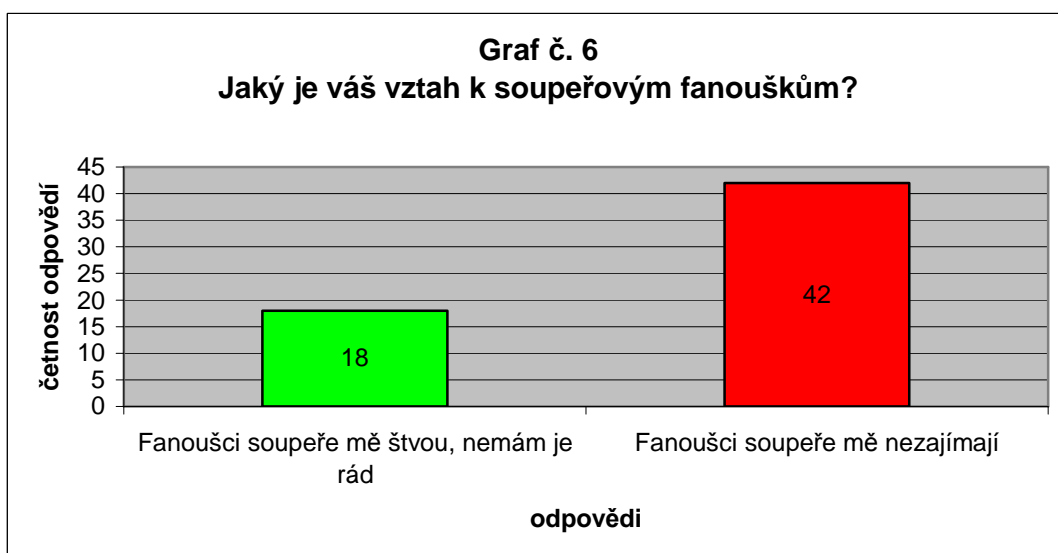
5.) Otázka č.5: Při podpoře svého oblíbeného fotbalového týmu dávám přednost skupinovému či individuálnímu fandění.

V této otázce získala většinu hlasů možnost a) skupinovému fandění. Tento postoj bezvýhradně zaujímají i fotbaloví fanoušci zvaní ULTRAS. Ti, při domácích zápasech používají stovky vlajek na tyčích, představují nejrůznější choreografie a do fandění často zapojí i ostatní tribuny. Domácí kotel je organizován ze stupínku audio reprosoustavou a je veden po 90 minut utkání. Ultras se v mnoha případech stávají fotbalovými chuligány. Propojení mezi ultras a chuligány je často velmi úzké. Výhoda skupinového fandění je především v síle a v soudržnosti davu, který ať už fotbalovému divákovi, či fanouškovi přináší pocit příjemného napětí. Dalším vysvětlením tohoto závěru může být i fakt, že adolescenti, resp. Lidé sledovaného věku, mají tendenci dělat hodně věcí ve skupině. Sdílení je pro ně součástí zážitku.

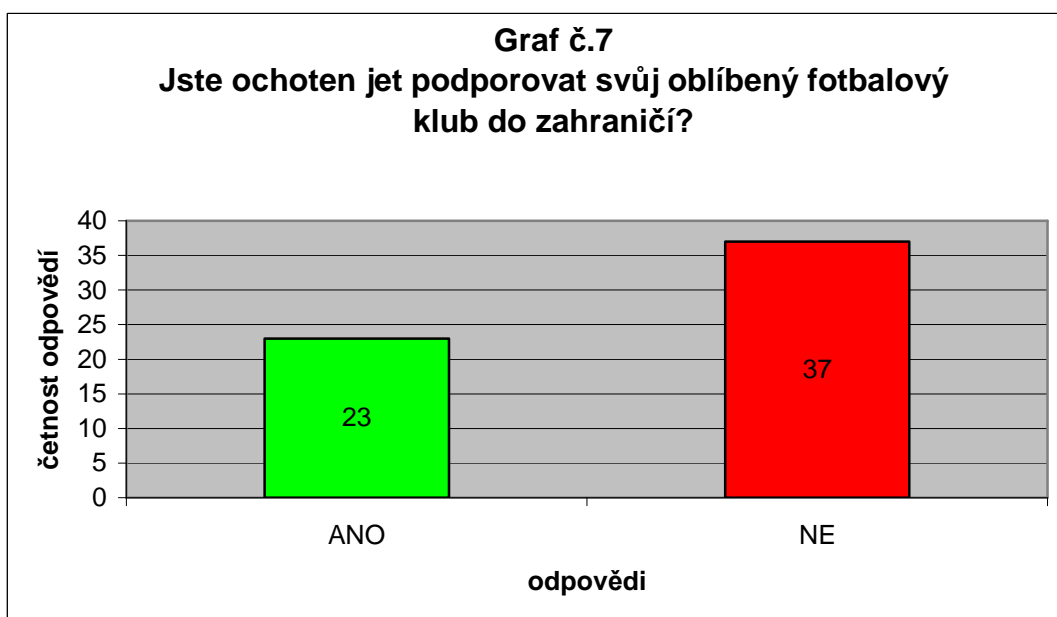
6.) Otázka č.6: Jaký je váš vztah k soupeřovým fanouškům?

Zde byla častěji označena odpověď b) fanoušci soupeře mě nezajímají. Při sestavování této otázky pro mě bylo impulsem to, že fotbaloví chuligáni cítí k soupeřovým fanouškům velký vztek až nenávisť. Střety s nimi jsou velmi ostré. Dnes kvůli silným bezpečnostním opatřením, jsou bitky uskutečňovány spíše mimo stadiony. Především na odlehlých městských loukách či hřištích. Je také ale nutné zmínit, že názor fotbalového fanouška na soupeře je zcela ovlivněn situací. Někdy je rovnice taková, že kde je soupeř, tam je zároveň i odmítnutí. V jiných případech může být úplně jedno s kým oblíbený klub hraje.

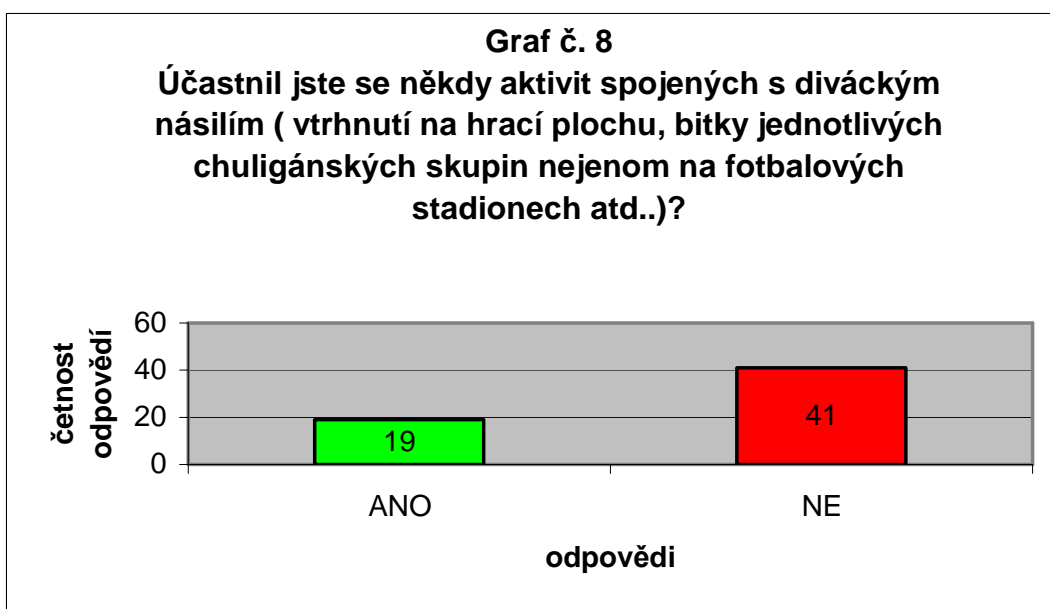
7.) Otázka č.7: Jste ochoten jet podporovat svůj oblíbený fotbalový klub do zahraničí ?

Většina respondentů zvolila odpověď NE. Trendem dnešního fotbalového fandění se stalo cestovat za svým oblíbeným týmem do zahraničí. Především tehdy, je-li soupeřem známý a úspěšný fotbalový klub. I v linii fotbalového chuligánství se výjezdy do zahraničí staly populární. Pro české chuligány jsou typické výjezdy do Polska a Slovenska, kde jsou předem domluvené střety. Jak uvádí Mareš a kol., (2004), vycestování do zahraničí umožňuje rozšíření rozsahu bojů. Při výjezdech do zahraničí se také rozmohlo vykrádání (resp. rabování) obchodů u dálničních odpočívadel a na benzinových pumpách.

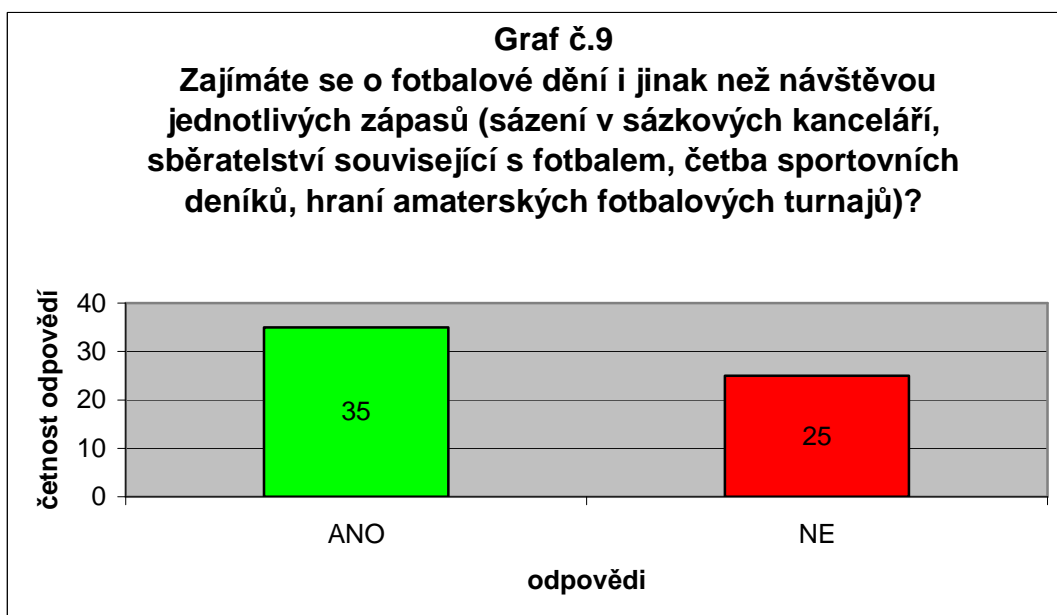
8.) Otázka č.8: Účastnil jste se někdy aktivit spojených s diváckým násilím (vtrhnutí na hrací plochu, bitky jednotlivých chuligánských skupin, nejenom na fotbalových stadionech).

Otázka byla nejčastěji zodpovězena závěrem NE. Ačkoli ani četnost odpovědi ANO nebyla, vzhledem k počtu dotazujících, zanedbatelná. Pro fotbalového chuligána je cílem účast v nějaké chuligánské bitce. Není ovšem výjimkou, že na hrací plochu vtrhnou často i fotbaloví diváci či fanoušci, kteří jsou rozhořčeni např. verdiktem rozhodčího. Tyto činy jsou často podpořeny notnou dávkou alkoholu.

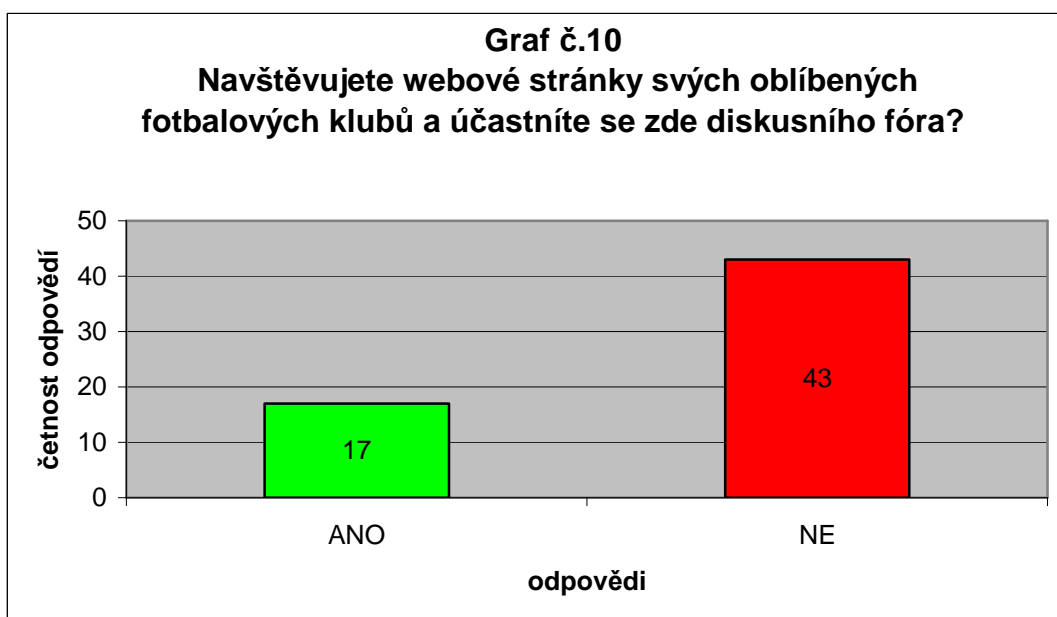
9.) Otázka č.9: Zajímáte se o fotbalové dění i jinak než návštěvou jednotlivých zápasů (sázení v sázkových kancelářích, sběratelství související s fotbalem, četba sportovních deníků, hraní amatérských fotbalových turnajů).

Více studentů na otázku, odpovědělo ANO, zajímám. Tato otázka nastiňuje, jakým obrovským lákadlem se fotbal v Česku stal. Kopaná v dnešní době není jen o vyhraných zápasech, ale pro některé muže může být i životní náplní, stylem. Na fotbalová utkání se sází horentní sumy peněz, fotbaloví hráči mají dnes stejnou prestiž jako známí herci či zpěváci.

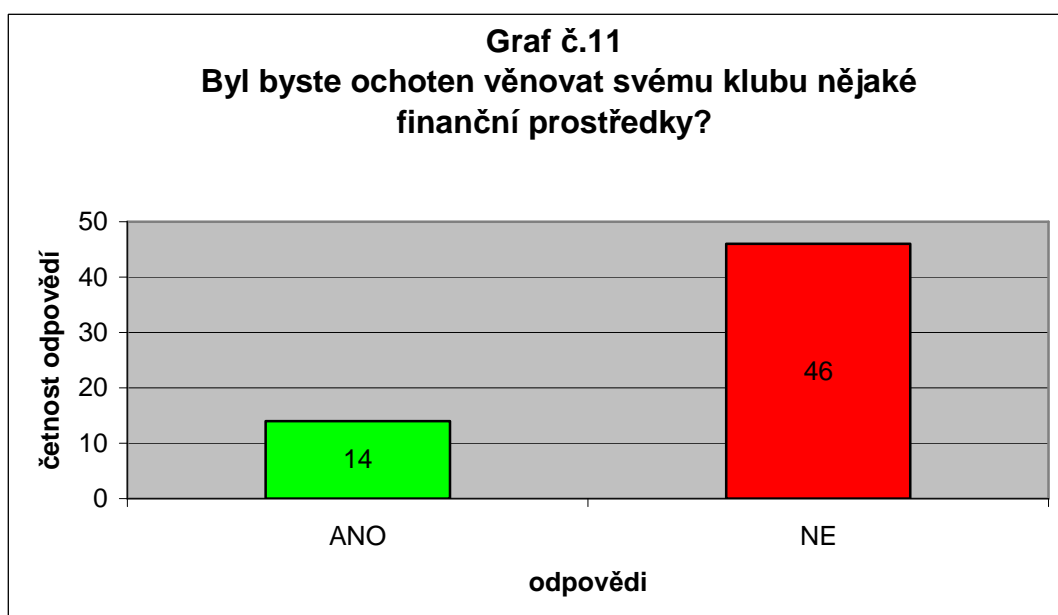
10.) otázka č. 10: Navštěvujete webové stránky svých oblíbených fotbalových klubů a účastníte se zde diskusního fóra?

Většina studentů odpověděla NE. K denní náplni fotbalového chuligána lze přiřadit i komunikaci s ostatními členy party. Jak osobně, tak v poslední době také přes internet. Pro hooligans je právě internet nejvyužívanějším sdělovacím prostředkem. Na webových stránkách domlouvají podrobnosti střetů se svými rivaly. Internetové fórum využívají k reprezentaci svých názorů týkajících se fotbalového dění.

11.) Otázka č.11 : Byl byste ochoten věnovat svému klubu nějaké finanční prostředky?

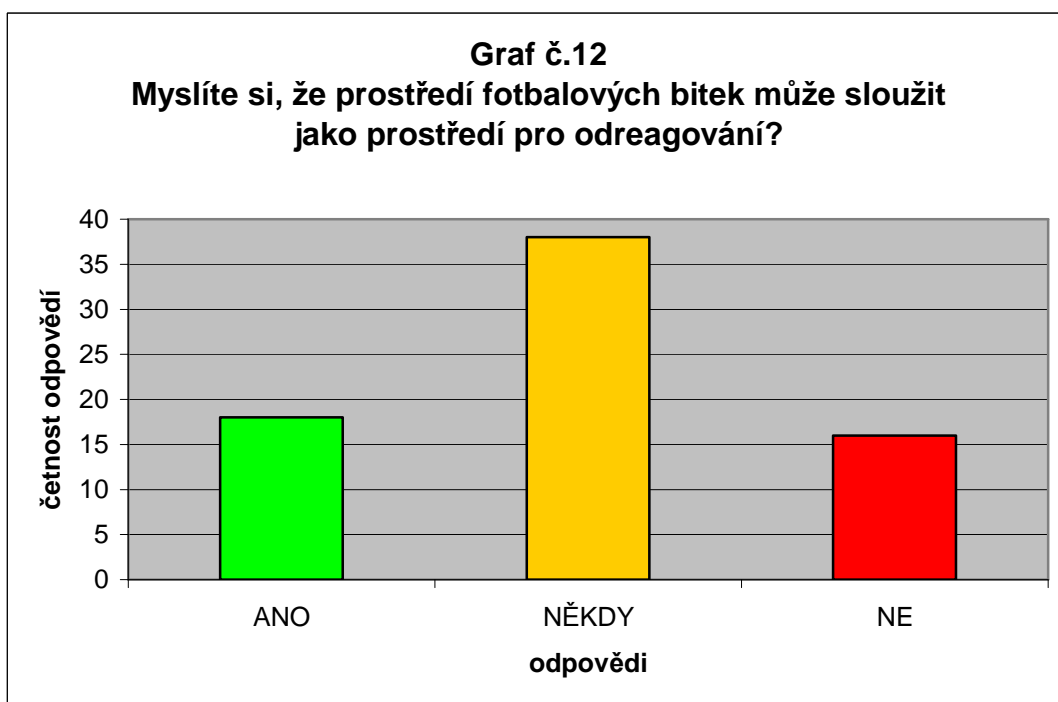
Možnost NE byla nejčastější odpovědí této otázky . Odpověď byla jistě zohledněna faktem, že na ni odpovídali mladí studenti bez finančních prostředků. Jestliže respondenti uvedli že ano, částka kterou uvedli se pohybovala od 450 korun do 5000 korun. Účast na fotbalovém fandění není totiž rozhodně levnou záležitostí. Stejně tak fotbalové chuligánství není levné. Cena vstupenek na fotbalová utkání, cestování na fotbalové zápasy stojí i několik tisíc korun. Jak pevné je fotbalové pouto ukazuje i způsob podpory klubu Bohemians 1905 svými fanoušky. Ti byli během roků 2006 a 2007 schopni a ochotni přispět vlastními finančními prostředky k znovuotevření stadionu zvaný Ďolíček (původně Dannerův stadion) v Praze - Vršovicích.

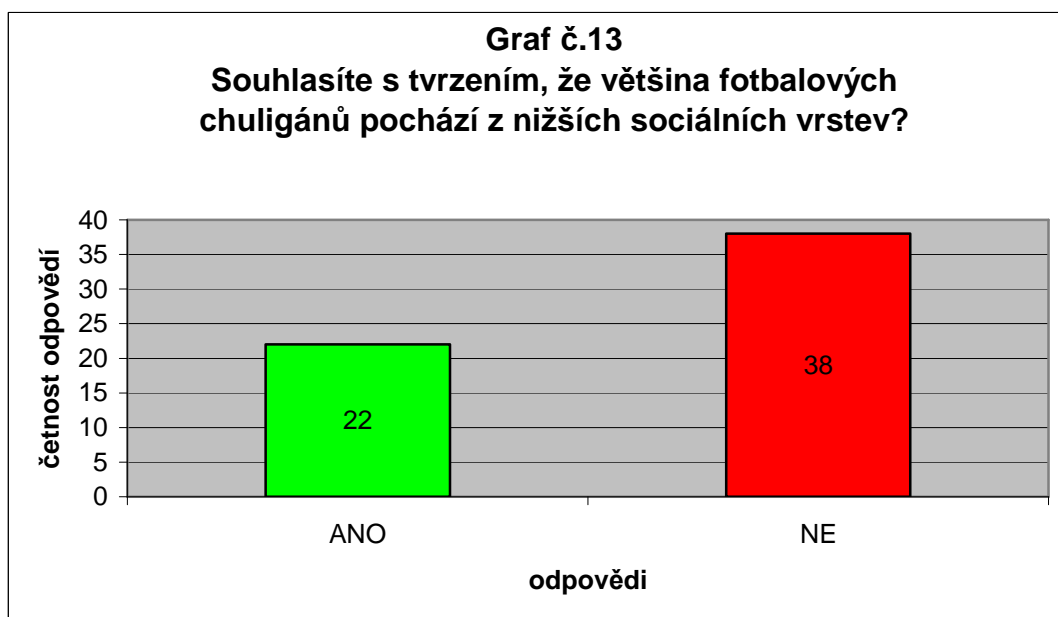
12.) Otázka č.12: Myslíte si, že prostředí fotbalových bitek může sloužit jako prostředek k odreagování?

Respondenti nejčastěji odpověděli tvrzením NĚKDY. Jedním z důvodů, proč se mladí muži stávají fotbalovými chuligány, byla v šetření z roku 2004 často uváděna právě možnost odreagování, vyplnění volného času. Dalšími impulsy byly: identifikace s městem, pocit sounáležitosti s partou nebo podobnými lidmi, zájem o kopanou, hrdost při chuligánských bitkách atp. (Smolík 2004).

13.) Souhlasíte s tvrzením, že většina fotbalových chuligánů pochází z nižších sociálních vrstev ?

Odpovědí NE byla nejčastěji zodpovězena výše uvedená. Ačkoli i já jsem vycházela z tohoto tvrzení, je patrné, že mu již odzvonilo. Fotbalové chuligánství dnes již není o dosaženém nízkém vzdělání. Je to především o nadbytku volného času, o určité míře agresivity v člověku, také o možnosti setkávání s přáteli, o pocitu vítězství, nikoli tedy o míře dosaženého vzdělání. Hooligans jsou často lidé , spíše muži, kolem 30 let, kteří mohou mít velmi stresující zaměstnání a právě chuligánská parta jim dodá pocit anonymity a odreagování formou bitky se soupeřovými fanoušky.

14.) Otázka č.14 : Co si myslíte o legislativních opatřeních týkajících se výtržností fotbalových chuligánů, v jiných evropských zemích (např. v Anglii)?

Na otázku číslo 14 jako na jedinou v dotazníku bylo možno odpovědět volně. Velká část respondentů se k otázce vůbec nevyjádřila a ti, kteří se vyjádřili, lze rozdělit na dvě skupiny. Jedna skupina s legislativním opatřením nesouhlasí. Chápe fotbalové chuligánství spíše jako věrnou podporu fotbalového klubu. U druhé skupiny byste jistě čekali názor, které se zákony, jež se týkají diváckého násilí, souhlasí. Tak tomu ale nebylo. Druhá skupina legislativní opatření buď vůbec nezná, nebo je tato otázka vůbec nezajímala.

9.2 Rozhovor

Rozhovor se mi povedlo uskutečnit s Mgr. Markem Suchánkem, s odborníkem na divácké násilí z odboru prevence a kriminality Ministerstva vnitra České republiky. Rozhovor se uskutečnil až v samém závěru sepisování bakalářské práce, proto jsem se snažila klást takové otázky, které mi odborná literatura nedokázala zodpovědět.

1.) Zdá se mi, že v ČR jsou opatření proti hooligans namířena z velké části pouze represivně nikoli preventivně. Tento model vede spíše k neúspěchu opatření. Proč tomu tak je?

M. S: Důvodem je neexistence preventivních projektů pro fanoušky. MV ČR a Policie ČR tak nemá až na výjimky partnera pro jednání. Často jsou tak uplatňovány pouze represivní přístupy.

2.) Existuje v ČR nějaká forma sociální práce s fotbalovými hooligans?

M.S.: S výjimkou několika málo lokálních projektů na Opavsku a v Liberci (při klubu FC Slovan Liberec) neexistují. Výjimkou jsou ambasády pro fanoušky a projekt ProFotbalFans (www.profotbalfans.cz). Tento projekt však byl ukončen.

3.) Dřívější teorie, které tvrdily, že se fotbaloví chuligáni rekrutují výhradně z nižších společenských vrstev jsou dnes již popřeny. Nejsou ale tyto teorie přeci jenom platné pro mládež věkové skupiny např. 14 - 18 let?

(Chci tím říct, že jestliže si mladík 14 - 18 let vybere jako náplň volného času fotbalové chuligánství je pravděpodobné, že pochází z nižší společenské vrstvy. Zatímco , když se pro fotbalové chuligánství rozhodne dospělý člověk, může mít jakékoli vzdělání, možná spíše vyšší.)

M.S.: Myslím, že to neplatí. Rozhodně neexistuje jeden profil typického fotbalového chuligána. Ve skupinách chuligánů jsou zastoupeny všechny vrstvy. K dané věci hlavně neexistuje ucelený sociologický průzkum a na „tvrdá data“, zbývají pouze odhady (závisející na subjektivním odhadu hodnotitele).

4.) Občanské sdružení Profotbalfans v minulosti uspořádalo projekt týkající se vzdělávání pracovníků, kteří mají preventivně působit v boji proti diváckému násilí. Kde a pod jakým orgánem budou tito lidé konkrétně pracovat?

M.S: Projekt byl ukončen bez konkrétních výstupů a návaznosti. Je to velká škoda.

5.) Nikde jsem se nedočetla, zda jsou fotbalový hooligans uzavřenou či otevřenou skupinou z hlediska přijímání členů. Mají nějaká kritéria či pravidla ve skupině? Má skupina hierarchii?

M.S: Každá skupina chuligánů má svá pravidla a hierarchii. Konkrétní forma pravidel a hierarchie závisí na tom kterém gangu (jak si je stanoví). Otevřenost/uzavřenost skupiny vždy záleží na konkrétním případě.

6.) Slyšela jsem, že rvačky hooligans, které se odehrávají mimo fotbalové stadiony jsou spíše plné křiku než násilí. V čem tedy spatřujete největší nebezpečí fotbalového násilí?

M.S.: Záleží, jak které. Problémem jsou rvačky v centrech měst, kdy může dojít i k nechtěnému napadení nevinných kolemjdoucích či ke škodám na majetku. Chuligánská scéna v ČR je v tomto ohledu relativně „mírumilovná“, v zahraničí nejsou výjimkou i úmrtí při domluvených střetech.

7.) Zajímá vůbec fotbalové chuligána výhra oblíbeného fotbalového týmu či jeho pozici na žebříčku umístění?

M.S.: Záleží na tom kterém chuligánovi a jeho osobnostní charakteristice. Z mého pohledu to většinu chuligánů zajímá.

8.) Můžete potvrdit, že téma fotbalového chuligánství je značně mediálně nadsazené?

M.S.: Ano, bezesporu.

9.3 Ověření výzkumných předpokladů

Předpoklad č. 1

Mládež má nadbytek volného času, který neumí naplnit. Tento předpoklad se podle mého dotazníku ne zcela naplnil. Nejčastěji byla z nabídnutých možností u otázky č.1v dotazníku (viz kapitola 9.1) označena odpověď **aktivní sport**. Je tedy patrné, že tázaní respondenti dokáží kvalitně trávit volný čas. Trochu v rozporu může být časté označení odpovědi (22 odpovědí) **nějaká činnost s partou**. Činnost nebyla blíže specifikovaná a tak nelze vyvrátit, že tato náplň volného času mohla být spojena z určité části se sociální patologií. Její rozměr z důvodu uzavřenosti otázky však nebude nikdy znám.

Předpoklad č. 2

Někteří chlapci se účastní dění mezi fotbalovými chuligány a připadá jim to jako vhodný způsob trávení volného času. Tento předpoklad se také nepodařilo potvrdit. Dotazník byl předložen učňovské mládeži a ne přímo fotbalovým chuligánům samotným a to hlavně z důvodu mé bezpečnosti. U každého dotazníkového šetření je nutné brát v potaz, že respondent může svou odpověď upravit podle přijatých společenských norem nikoli podle svého vlastního názoru. Některé otázky dotazníku záměrně nepřímou ukazovaly na činnost fotbalových chuligánů. Například u otázky: *Účastnil jste se někdy aktivit spojených s diváckým násilím (vtrhnutí na hrací plochu, bitky jednotlivých chuligánských skupin, nejenom na fotbalových stadionech)?* Sice převažovala odpověď NE, ale ani odpověď ANO s počtem 19 respondentů z celkového počtu 60 chlapců není zanedbatelná.

Předpoklad č. 3

Tvrší legislativní opatření v oblasti diváckého násilí jsou nutná. Tato otázka byla jak součástí dotazníku, tak součástí rozhovoru s odborníkem na divácké násilí.

V dotazníkovém šetření se většina respondentů k otázce vůbec nevyjádřila nebo o legislativních opatření neměla ponětí. Větší výpovědní hodnotu k tomuto předpokladu tedy dodal rozhovor s Mgr. Markem Suchánkem z MV ČR. Ten vidí největší propast právě v politice vedené proti fotbalovým chuligánům. Opatření a zákony bojující proti vandalismu fotbalových chuligánů jsou v České republice silně nedotaženy. To bortí naději na další postupy proti škodám na majetku nemluvě o napadení nevinných lidí. Velká část preventivních programů v oblasti diváckého násilí taktéž nebyla dokončena. Hlavní problém v přetržení kontinuity u těchto kurzů či programů je nečinnost fotbalových klubů. Odbor bezpečnosti a ochrany Ministerstva vnitra nebo Policie ČR nemá tedy partnera pro jednání a nalezení vhodných kompromisů k tomuto tématu.

10. Boj proti diváckému násilí na evropské úrovni

Do dotazníkového šetření jsem záměrně uvedla Anglii jako průkopníka preventivních opatření v oblasti boje s diváckým násilím. Ve Velké Británii divácké násilí již nepředstavuje problém ani na utkáních profesionální Premier League ani na utkáních nižší úrovně se s ním neseťkáváme. Vyskytuje se už jenom na některých utkáních anglické národní reprezentace v zahraničí.(OPK MV ČR 2006). Velká Británie stojí v čele zemí, které bojují s diváckým násilím. Od roku 1989, kdy byl přijat zákon o fotbalu a divácích (Football and Spectators Act), rozděluje odpovědnost při organizaci utkání legislativa. Odsud si berou příklad mnohé z členských států Rady Evropy. Většina z nich přebrala britský systém kontrolních mechanismů, kam patří: využití pořadatelů, videozáznam dění na nejrizikovějších tribunách, omezení míst k stání, používání pletiva uvnitř stadionů, vylučování provinilců ze stadionu nebo nařízení, že známí výtržníci se musí v den zápasu hlásit na policejní stanici.

10.1 Preventivní programy v oblasti boje proti diváckému násilí.

Program „fotbal v komunitě“ (Football in the Community), který rozjela organizace Sports Council na konci 70. let, si kladl za cíl vybudovat přátelské vztahy mezi kluby a jejich prostředím. Tyto programy se sice stále týkají všech profesionálních klubů, ale v praxi je uplatňují pouze oddíly nižší divize. V rámci těchto programů se fanouškům dostane sociální pomoc nebo podpora mladistvým delikventům či nezaměstnaným. Některé projekty zapojují etnické menšiny do skupinek fanoušků, které se na stadionech scházejí v prostorách stání nebo zajišťují přístup na stadion i osobám tělesně postiženým.

Další program realizovaný v zahraničí probíhá v Liverpoolu. Byla zde využita jednoduchá fotbalová metafora k prevenci neukázněného chování. Místní program „ Pravidla hry ve městě: jak se vypořádat s nespolečenským chováním“, jehož realizace probíhá od února 2003, je založena na několika jednoduchých pravidlech a systému pokut jako ve fotbale. O víkendech musí obyvatelé Liverpoolu na ulici „ hrát podle pravidel“. To je: zdržet se používání obscénního a hanlivého jazyka, odhazování petard či odpadků na ulicích, svévolné blokování ulice, použití výhrůžných gest, močení na ulici, či konzumace a viditelné nošení alkoholu na ulici. Při prvním porušení pravidel přichází pouhé varování – žlutá karta. Tu vydává policista, který také zaznamenává jméno provinilce do zvláštní databáze. Druhé porušení pravidel v rámci jednoho víkendu garantuje výtržníkovi červenou kartu, která může vést až k zatčení. Tuto hravou kampaň z větší části financuje stát (OPK MV 2006).

10.2 Preventivní programy v oblasti práce s fotbalovými chuligány na území České Republiky

V roce 2005 se stal odbor bezpečnostní politiky ministerstva vnitra České republiky partnerem preventivního projektu pro fotbalové fanoušky, který je zastřešen občanským sdružením ProFotbalFans. Jedná se o projekt "Vzdělávací program pro sociální pracovníky - streetworkery, kontaktní a klubové pracovníky pracující s

cílovou skupinou fotbalových fanoušků". Hlavním cílem projektu je vzdělávání sociálních pracovníků a jejich příprava na působení v oblasti kontaktní a klubové práce s fotbalovými fanoušky, především na úrovni fotbalových klubů.

Občanské sdružení ProFotbalFans (PFF) nabídlo komplexní vzdělávací program pro sociální pracovníky – streetworkery, fanoušky, ultras, kontaktní a klubové pracovníky, kteří měli zájem o práci s fanoušky/ultras a hledají odborné vedení. Seminář dohromady zahrnovat 140 hodin teoretické výuky a 30 hodin praktické činnosti. Součástí něho bylo dubnové setkání v Německu s lidmi zabývajícími se fanouškovskou scénou (Fanprojekty). Absolventi tohoto kurzu získali základní dovednosti v oblasti kontaktní a sociální práce s fotbalovými fanoušky, dovednosti týkající se přípravy a tvorby projektů a získávání financí (fundraisingu) na projekty pro fanoušky, přehled o projektech pro fanoušky realizovaných ve vyspělých fotbalových zemích, kontakty s kolegy v rámci ČR i v zahraničí. Absolventi kurzu budou připraveni stát se partnery pro představitele fotbalových klubů v oblasti práce s fanoušky a ultras. Úspěšným posluchačům vzdělávání (podmínkou byla minimálně 80% účast) bylo vystaveno osvědčení o absolvování programu.

V průběhu vzdělávání byli frekventanti povinni zpracovávat vlastní projekt práce s fanoušky na klubové úrovni – pět nejúspěšnějších projektů byly finančně podpořeny tak, aby se mohly v sezóně 2006/2007 rozběhnout. Tzn. hlavní důraz byl kladen na tvorbu určitého fanprojektu. Ať už šlo o projekty přímo pro současnou a nastupující ultras scénu, tak i o prevenci-např. tvorba určitého zaměřeného sociálního projektu (např. nízkoprahové zařízení, výzkumná činnost v oblasti fandovství atd.) Pro upřesnění: nešlo o podporu násilných aktivit na stadionu či mimo stadion. Šlo o vytvoření jakéhosi fanklubu (Fanprojekt), který bude mít co nabídnout fanouškovi i klubu, či městu ve kterém se nachází. Bohužel, jak jsem se dozvěděla z rozhovoru s Mgr. Suchánkem, vítězné projekty nikdy nebyly realizovány. Důvod nenaplnění programu mi není znám.

Závěr

Divácké násilí stejně jako jiné sociálně patologické jevy jsou fakta, která doprovází současnou společnost, aniž by tato společnost dokázala danou realitu nějak výrazně a především efektivně eliminovat. Jako nejosvědčenější způsob v boji proti fotbalovému chuligánství je stále prevence, která je současně mnohem efektivnějším než náprava následků těchto jevů poté, co nastanou. Žel neexistuje žádný zaručený způsob, jak zařídit, aby preventivní působení účinkovalo jak má a aby ke vzniku a rozvoji fotbalového chuligánství nedocházelo. Ve své práci jsem se zabývala vztahem mezi volným časem a fotbalovým chuligánstvím. Volný čas je totiž velmi často buď spojencem nebo protivníkem preventivního působení. V případě fotbalových chuligánů je volný čas v pozici protivníka z důvodu jeho nadbytku. Jak se zmiňuji na začátku práce, fotbalové fandění negativně přeneseno do fotbalového vandalství je staré jako samotná kopaná. Je tedy pravděpodobné, že tak dlouho se vyskytující jev nelze zcela eliminovat ani přehlížet. Jeho nebezpečí stále narůstá. Vedle prevence je také velmi důležité přijetí kvalitnějších legislativních opatření, které by vedly fotbalové kluby, případně policii k eliminaci násilí a nebezpečí, které v době zápasu hrozí nevinným kolemjdoucím.

Mladému muži, který svůj volný čas nevyužívá efektivně, se může fotbalové chuligánství jevit jako prostor pro vybití adrenalinu, prostor pro setkávání se s přáteli, pocit, že je důležitým členem skupiny. Toto všechno je ještě k tomu podtrhnuto skutečností, že jsou tyto závazky spojeny s fotbalovým děním. To je jistě pro většinu chlapců lákavé. Bohužel se z chuligánského fandění vypařilo nadšení a hlavně se ztratil duch fotbalu, který je asi to hlavní, co vede miliony lidí na celém světě ke sledování fotbalu.

Seznam literatury a použitých zdrojů

ANONYMUS: Komu fandíte? Spartě, Slavii nebo Baníku? (online) Praha (cit. 31.5.2010). Dostupné na http://www.factum.cz/322_komu-fandite-sparte-slavii-nebo-baniku.

ANTIER, E .: *Agresivita dětí*. Praha: Portál, 2004.

CARNIBELLA G., MARSH, P., FOX, K., McCAN,J., MARSH, J.: *Football violence in Europe : A report to the Amsterdam Group*. The social Issues Research Centre, Oxford, 1996. (CITOVÁNO 18.4.2010). Dostupné z <http://www.sirc.org/publik/football-violence.html>

GIRTLER, R.: *Okrajové sociální kultury*. Brno: Masarykova univerzita. z německého originálu Randkulturem teorie der unanständigkeit, přeložil Mgr. Martin Smejkal, 2001.

HARTL, P.: *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004.

HOFBAUER, B.: *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004

CHMELÍK, J.: *Symbolika v extremistických hnutích*. Praha: Armex, 2000.

JÍRA, O.: *Děti, mládež a volný čas*. (online) Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 1997. (cit. 2010-03-26) Dostupné na <http://www.vyzkummladez.cz/zpravy/1157352599.pdf>

JŮVA, V.: *Základy pedagogiky : pro doplňující pedagogické studium*. Brno : Paido, 2001.

MAREŠ, M., SMOLÍK, J., SUCHÁNEK, M.: *Fotbalový chuligáni*. Brno: Barrister & Principal, 2004.

MUNDOVÁ, G.: *Sociální deviace*. Praha: Karolinum 2001.

MURPHY, P., WILLIAMS, J., DUNNING,E.: *Football on Trial: Spectator Violence and Development in the Football World* . London: Routledge, 1990. Němec, J. et a.. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno : Paido, 2002.

NĚMEC, J.: *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno : Paido, 2002.

OLIVOVÁ, J.: *Sport a hry ve starověkém světě*. Praha: Artia, 1988.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, J.: *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001.

Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních. Praha: MV ČR OPK, 2006.

SAK, P., SAKOVÁ, K.: *Mládež na křižovatkách : sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda servis, 2004.

SLEPIČKA, P.: *Sportovní diváctví*. Praha: Olympia, 1990.

SMOLÍK, J.: *Psychologické aspekty fotbalového diváctví*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.

SMOLÍK, J.: *Fotbalové chuligánství jako způsob trávení volného času*. *Éthum*. Bulletin pro sociální pomoc, prevenci a intervenci., Praha : *Éthum*, 12, 4, od s. 16-21, 6 s. 2004.

SMOLÍK, J.: *Fotbalové chuligánství – historie, teorie, a politizace fenoménu*. Karlovy Vary, Zdeněk Plachý – vydavatelství a nakladatelství, 2008

Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2001 – 2004.(online) Praha : MŠMT, 2001. (cit 2010-05-24) Dostupné na WWW:<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/trategie_prevence_socialne_patologickych_jevu_2001_2004.doc

Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008. (online) Praha :MŠMT, 2005. (cit.2010-05-24) Dostupné na

WWW:http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/2005_2008web.doc

SYROVÝ, P.: *Subkultura jako specifická cílová skupina*. *Éthum* 32/2002, s. 8-12.

VANĚK, K.: *Malá encyklopedie fotbalu*. Praha: Olympia, 1984.

Přílohy

Příloha č. 1 : Dotazník

Dobrý den,

Do rukou se Vám dostal dotazník, který se zabývá průzkumem v oblasti diváckého násilí. Poslouží k vypracování praktické části mé bakalářské práce. Jsem studentkou 3. ročníku Husitské teologické fakulty Karlovy Univerzity v Praze, obor :sociální pedagogika.

Dotazník je anonymní.

Některé otázky v dotazníku Vám nabízí možnost volné odpovědi (prosím vypište vlastní poznámku), u jiných jsou odpovědi naopak předem dané (zde prosím odpověď zakroužkujte).

Velmi Vám děkuji za důsledné vyplnění dotazníku. Vaše spolupráce je pro mě velmi cenná.

S pozdravem

Eva Zemanová

1. Co ve svém volném čase nejraději děláte?

- a) Aktivní sport
- b) Fandění
- c) Hospoda
- d) Nějaká činnost s partou
- e) Kino
- f) Diskotéka
- g) Něco jiného

2) Ve svém volném čase se dost často nudím..:

ANO - NE

3) Jste fotbalovým fanouškem?

ANO - NE

4) Fotbalové utkání berete jako příležitost podpory svého oblíbeného klubu?

ANO – NE

5) Při podpoře svého oblíbeného fotbalového týmu dávám přednost..:

- a) Individuálnímu fandění
- b) Skupinovému fandění

6) Jaký je Váš vztah k soupeřovým fanouškům..?

- a) fanoušci soupeře mě štve, nemám je rád
- b) fanoušci soupeře mě nezajímají

7) Jste ochoten jet podporovat svůj oblíbený fotbalový klub do zahraničí?

ANO – NE

8) Účastnil jste se někdy aktivit spojených s diváckým násilím (vtrhnutí na hrací plochu, bitky jednotlivých chuligánských skupin, nejenom na fotbalových stadionech)?

ANO – NE

9) Zajímáte se o fotbalové dění i jinak než návštěvou jednotlivých zápasů (sázení v sázkových kancelářích, sběratelství související s fotbalem, četba sportovních deníků, hraní amatérských fotbalových turnajů)?

ANO – NE

10) Navštěvujete webové stránky svých oblíbených fotbalových klubů a účastníte se zde diskusního fóra?

ANO – NE

11) Byl byste ochoten věnovat svému klubu nějaké finanční prostředky?

ANO - NE

pokud ANO,

kolik?.....

12) Myslíte si, že prostředí fotbalových bitek může sloužit jako prostředek pro odreagování?

ANO – NE – NĚKDY

13) Souhlasíte s tvrzením, že většina fotbalových chuligánů pochází z nižších sociálních vrstev?

ANO – NE

14) Co si myslíte o legislativních opatřeních týkajících se výtržností fotbalových chuligánů, v jiných evropských zemích (např. v Anglii)?

.....
.....
.....
.....

Děkuji